

Нейропедагогикалык иштин методдору, мүмкүнчүлүгү чектелген балдар менен инклюзивдүү класста колдонуу

Усулдук колдонмо

Бишкек 2020

***Нейропедагогикалык иштин методдору,
мүмкүнчүлүгү чектелген балдар менен
инклюзивдүү класста колдонуу***

Усулдук колдонмо

Бишкек 2020

Авторлор: *Коррекциялык мугалим Джумагулова Г., Билим берүү жана илим министрлиги боюнча ПМПКнын башчысы Романова Т, Эл аралык психологиялык борбордун директору Нурзат Айтпай, атайын окутуучу Байдуева Н., олигофренопед жана логопед Балиева Г., Борбордук Азиянын Евразия Фондунун (ФЕЦА) аткаруучу директору Надирбекова А.*

Рецензенттер: *Жетекчи Психология факультети, Педагогика, Психология жана Дене тарбия кафедрасы, ОшМу мамлекеттик университети, п.и.к., доцент А.О. Жолдошева, филология илимдеринин кандидаты, И.Арабаев атындагы КМУнун атайын педагогика жана психокоррекция кафедрасынын профессору Тилекеев К.М.*

Усулдук колдонмо: «Сорос-Кыргызстан» Фондунун каржылык колдоосу менен Борбордук Азиянын Евразия Фонду (ФЕЦА) "Кыргыз Республикадагы инклюзивдик мектептин билим берүү стратегияларын өнүктүрүү" долбоорунун алкагында иштелип чыккан.

Нейропедагогикалык иштин методдору, мүмкүнчүлүгү чектелген балдар менен инклюзивдүү класста колдонуу. Усулдук колдонмо. -Б. 2020, - 54 б.

Китепте балдардын психикалык активдүүлүгүн калыптандыруу боюнча, нейропедагогикалык иштин тутуму келтирилген. Башталгыч жаштагы балдардын таанып-билүүчүлүк иш-аракеттерин жайылтуучу көнүгүүлөрдүн кеңири сүрөттөлүшү келтирилген.

Өзгөчө билим берүү муктаждыктары бар балдардын окуу кыйынчылыктарын алдын-алуу жана оңдоо жаатында өзүнчө багытталган программанын түзүмү каралат. Балдардагы таанып-билүүчүлүк жана эмоционалдык көйгөйлөрдүн ар кандай формалары жана себептери, ошондой эле коррекциялык жана өнүгүү класстарын уюштуруунун принциптери жана индивидуалдык жана топтук сабактарды өткөрүүнүн конкреттүү усулдары сүрөттөлгөн, балада таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн аң-сезимдүү жөнгө салынышынын деңгээлин эске алган индивидуалдык жана топтук класстарды уюштуруу боюнча усулдук сунуштар сүрөттөлгөн.

Окуу куралынын теоретикалык жана усулдук материалдарын психологдордун жана педагогдордун квалификациясын жогорулатуу үчүн колдонсо болот; Бул педагогикалык университеттердин, педагогикалык, психологиялык факультеттеринин студенттерине пайдалуу болот. Китеп ошондой эле психологияга, мектепке чейинки жана мектеп билим берүү уюмдарынын усулчулары, ПМПК кызматкерлери, логопед жана мугалимдерге арналган.

Сөз башы: Нейропедагогикалык ыкмалар: нейропедагогика тарыхы жана азыркы педагогикалык илимдеги орду.

Нейропедагогика же нейродидактика же нейрология билим берүү- бул мээбиздин иштеши жаатындагы изилдөөлөрдүн негизинде иштелип чыккан, билим берүү стратегиялары менен технологияларын ишке ашырууга негизделген билим берүүнүн жаңы түрү, нейропедагогика педагогиканын, психологиянын, неврологиянын, кибернетиканын классикалык негиздерине негизделген жана билим берүүдө инсанга багытталган мамилени чагылдырат.

Нейропедагогиканын максаты - жогорку акыл-эс функцияларын мээ уюштуруунун индивидуалдык мүнөздөмөлөрү жөнүндө билимди колдонуп, педагогикалык маселелерди оптималдуу жана чыгармачыл жол менен чечүү. Бул жаңы билим берүү усулу, билим берүү процессин жана окутууну оптималдаштыруу максатында нейробиология, психология жана билим чөйрөсүндөгү билимди айкалыштырат, окуучулардын окуу адаттарын калыптандыруу. Окутуу процессинин динамикасы нейрология илимине негизделет, анын негизги милдети мектепте айлана-чөйрөдө мээ кандайча даярдалгандыгы жана анын таанып-билүүчүлүк жана башка функцияларын өнүктүрүүгө, түрткү берүүчү билимдерди колдонуу болуп саналат. Окуучулардын начар окуган көндүмдөрүн изилдөөдө жетишкендиктер, жеке мамилени гана колдонууга мүмкүнчүлүк берет, андай балдарды эле эмес, аларды бул көйгөйлөрдү жеңүү үчүн мыкты нейропедагогикалык куралдар менен камсыз кылат.

Мектептин жетишпестиги- билим берүү тутумундагы эң чоң көйгөйлөрдүн бири болуп саналат, мугалимдер мектептин классынын түзүлүшү, окуучулар аткарган тапшырмалар, сөздөр жана эмоциялар окуучулардын мээсинин өнүгүүшүнө жана алардын билим алуусуна олуттуу таасир этерин билиши керек. Нейропедагогика ыкмалары балдардын билим алуу мүмкүнчүлүктөрүн жакшыртууга, таанып-билүү функцияларын өркүндөтүүгө жардам берет: аутизм спектринин бузулушу бар балдарга, окуу начарлаган балдарга (дислексия), начар жазуу (дисграфия), начар эсептөө (дискалькулия) жана мектептеги бардык көндүмдөрдүн жалпы бузулушуна. Нейропедагогиканын методдору, сабакта жогорку көрсөткүчтөрдү сактап калуу кыйын болгон күбөлөрдүн, окуу жөндөмүн жогорулатуу үчүн, окуу процессин максималдуу ылайыкташтырууга жардам берет. Нейро-педагогикалык көнүгүүлөрдү жасоодо күзгү нейрондору иштей баштайт, бул баланын эмоционалдык абалын жакшыртат, уйкусуздуктан арылтат, көңүлдүн топтолушуна жана эс тутумун жогорулатат.

XX кылымдын орто ченинде нейрохирургия, мээдеги жаракат алган адамдар менен иштөө программаларына киргизилген - советтик окумуштуулар (А.Р.Лурия, С.Г.Геллерштейн, Б. В. Зейгарник, С.Я. Рубинштейн, А.В.Запорожец).

Кийинчерээк америкалык психологдор Пол И. Деннисон жана 70-жылдары Гейл Деннисон. Өткөн кылымдын нейрометодикасы, мектептеги кыйынчылыктары бар, эс тутуму начар, иштин темпине жана көлөмүнө туруштук бере албаган ишканалардын кызматкерлери, мугалимдер Дж. Брюер, Р.Кейнпр чет тилдерин үйрөтүүдө колдонула баштады.

Пол Деннисон Америка кинезиология мектебин (борбордук нерв системасын стимулдоонун нейрофизикалык технологиясы) негиздеген. «Мээ гимнастикасы» программасы 1970-жылдары Калифорниядагы начар иштеп, жетишпей жаткан топторго "Өрөөн" топтук окутуу борборунда иштелип чыккан, ал жерде Пол Деннисон 20 жылдан бери балдарга жана чоңдорго жардам берип келет. Деннисон

ар бир окуучуга, анын көйгөйүнө карабастан, пайдалуу, тез, жөнөкөй, конкреттүү кыймылдар тутумун иштеп чыккан. Бул, айрыкча, "окуу мүмкүн эмес" диагнозу коюлган балдарга карата натыйжалуу болду. 1987-жылы баш мээ (мээ гимнастикасы) натыйжалары эксперименталдык түрдө бааланган. Бул экспериментке атайын мектептин, 19 окуучусу катышты. Ар бир окуучу күнүнө 10-15 мүнөттөн баш мээге көнүгүүлөрүн жасашты. 1 жылдык окуучулардын жетишкендиктеринин көрсөткүчтөрү, алардын жетишкендиктери 50% га жогорулады. Окуучулардын топтолгон тапшырманы аткарууга жөндөмдүүлүгү кыйла жакшырды. Бүгүнкү күндө билим берүү нейрометоддор, ийгиликтүү колдонулат: башталгыч класстардын мугалимдери, логопед, психологдор баланын жеке инсанынын оң калыптанышына, сүйлөөнүн өнүгүүшүнө, эмоционалдык фонун бекемдөөгө кошумча таасир түрлөрү катары, эмоционалдык фонун бекемдөө тарабынан АКШнын, Испаниянын, Франциянын (С. Дихейн), Австралии (Доктор Штефн Жуан) ийгиликтүү колдонулат.

Россияда 1997-2000-жылдары нейропедагогика пайда болгон (Москвин В.А., Москвина Н.В., Еремеева В.Д., Хризман Т.П.).

Отуз мамлекеттин институттары эң ири эл аралык "Мээ жана окуу" (BrainandLearning) долбооруна киргизилген. Аны Билим берүүдөгү Изилдөө жана Инновация Борбору (Centrefor Educational Researchand Innovation (CERI) жүргүзөт.

2013-жылы АКШ президенттик "Мээ картасы" программасын кабыл алган. Бул өткөн кылымдагы космосту изилдөө программасынан да, маанилүү деп эсептелет. Бул, анын ичинде мектеп мугалимдеринин, жынысы, курагы жана тажрыйбасы эске алынып, баланын мээсине тапшырмалардын, айлана-чөйрөнүн жана пайдалардын оң таасири жагынан окуучулар менен иштөө шартын түздү.

Дж. Брюэр - 1999-жылы Джеймс МакДоннелл Фондунун эң ири нейропсихологиялык ассоциациясынын президенти, педагогдорго төмөнкүдөй билдирүү менен кайрылган:

"Акыркы 10-15 жылдын ичинде изилдөөлөрдү белгилүү бир интегративдик багытта бириктирүү үчүн, чыныгы мүмкүнчүлүк пайда болду - нейропедагогика (мээге негизделген ылайыктуу билим берүү). Америкалык окумуштуулар тарабынан, окутуучулар үчүн, сунуштар түрүндө түзүлгөн анын негизги жоболорунун тутумун карап көрөлү:

1. Мээ "параллель процессору". Адам мээси бир эле учурда бир нече функцияны аткара алат. Анда ой жүгүртүү, сезимдер, элестетүү жана башка татаал процесстер, маалыматты иштеп чыгуу механизмдери жана башка адамдар менен социалдык-маданий өз ара аракеттенүүсү (байланыш) иштейт. Ушунун негизинде, мугалим окуучуларды, билим берүү жана таанып-билүү иш-аракеттеринин ар кандай мазмуну жана формаларына тартууга, окутуунун ар кандай ыкмаларын колдонууга кеңири мүмкүнчүлүктөрдү бериши керек. Андан тышкары, мээге жетпей аз жүктөө жана ашыкча жүктөө менен, анын өнүгүүшүнө терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

2. Окутуу жана таанып-билүү, мээнин өнүгүү табигый механизмдери. Үйрөнүү бүтүндөй организм үчүн жана мээ үчүн, өзгөчө, дем алуу табигый процесси. Табият адамдын кызыгуусун жана билимге болгон каалоосун жаратат, ал эми илим катары педагогика бул муктаждыктарды канааттандырууга, шарт түзүшү керек. Мындан тышкары, окуу жана таанып-билүү энергияны көп талап кылган

физиологиялык процесстер, ошондуктан окуу процессинде гигиена жана тамактануу жагымдуу шарттарын камсыз кылуу өтө маанилүү.

3. Мурунку тажрыйбага таянуу жана мээнин тубаса сапаты катары маанини издөө. Адамдын мээси ар дайым өткөн тажрыйбаны, жаңы кырдаал менен байланыштырган режимде иштейт. Акыркыларды түшүнүү окуу процессинде, дайыма жаңыланып туруучу маанилүү, билим жана идеялардан колдоо тапкан кезде пайда болот. Бул абал Л.С.Выготскийдин актуалдуу жана жакынкы өнүгүү зонасы, жөнүндө түшүнүктү тастыктайт, ал азыр Америка Кошмо Штаттарынын педагогикасы жана психологиясында кеңири белгилүү.

4. Мээ үлгүлөрдү белгилөө аркылуу маанини издейт. Кокустук жана башаламандык мээнин өндүрүмдүү ишин кыйындатат. Кандай гана кырдаал болбосун, маалымат агымында мээ кандайдыр бир маанини табууга аракет кылат. Эстей билүү мээге жаман; ошол эле учурда, ал үчүн үлгүлөрдү издөө абдан пайдалуу. Башкача айтканда, үйрөнүү адамдын мээсинин потенциалы, өркүндөтүү аркылуу, маанини издөөдө интеллектуалдык кыйынчылыктарды жеңүү жолу менен өнүгүп жатканда натыйжалуу болот.

5. Эмоциялар мээнин өндүрүмдүү иш-аракетинин зарыл фактору. Таң калуу, ачуулануу, эргүү, сулуулук сезими жана атүгүл тамашакөй адам, адамдын интеллектуалдык иш-аракетинин туруктуу "шериктери" болуп саналат. Окутуу процессинде, жагымдуу эмоционалдык чөйрөнү жаратуу жана аны ар дайым колдоо, көйгөйлөрдү, карама-каршылыктарды, парадоксалдык кырдаалды түзүү, окуу процессине адабият, поэзия, музыка, юмор элементтерин дисциплинанын мазмунуна карабастан, математика, тарых же башка предметтер аркылуу киргизүү. Окуу материалы жагымдуу шартта өздөштүрүлүп, жакшы эс тутулат жана тиешелүү эмоционалдык абал менен туруктуу байланышта болот. Андан тышкары, эмоционалдык фактор, окуучунун ой жүгүртүүсүнө жана чыгармачылыгына түрткү берет.

6. Мээ алган маалыматын бир эле учурда талдоого жана синтездөөгө, бүт бөлүгүн жана бөлүгүн иштетүүгө жөндөмдүү. Нейропсихологиялык изилдөөлөрдүн натыйжалары көрсөткөндөй, мээ бир нерсени бүтүндөй жана бөлүктөрү менен бир учурда "көрүү", бөлүп-жарып, чогулта алат. Башкача айтканда, өз ара аракеттенүү мээнин табигый жөндөмү. Америкалык психологдор, С.Л. Рубинштейндин орус илимий мектебинин адам мээсинин аналитикалык жана синтетикалык активдүүлүгүн изилдөө ишине маани беришкендигин белгилей кетүү керек. Анализ жана синтез - бул окууда ойдогудай процесстер менен үзгүлтүксүз аракеттенип турган эки маанилүү нерсе, аларды биргелешип иштеп чыгуу, окутуунун шайкеш методдору жана методдору аркылуу, тийиштүү күчөтүүнү талап кылат. Аналитикалык жөндөмдөрдү калыптандырууга багытталган бир жактуу машыгуу же башкача айтканда, "бөлүккө машыктыруу" мээнин табигый потенциалын, бир эле учурда анализдөө жана синтездөө жөндөмүн жокко чыгарат. Бир тараптуу мүнөздө, катчылыкты "синтетикалык" окутуунун жактоочулары кетирип, угуучулардын мээсинин аналитикалык жөндөмдөрүнө көңүл бурушкан жок. Демек, окуу материалы бүтүн менен жеке өз ара аракеттенүүсү, анализ жана синтез, индукция жана дедукция, көйгөйлөрдү чечүүнүн түз жана тескери ыкмалары, теоремаларды далилдөө, конкретизация жана жалпылоо ж.б.

7. Мээ бир эле учурда көңүлдү бурган жана перифериялык кабылдоо шартында маалыматты сиңире алат. Ошентип, класстагы окуучунун мээси мугалимдин сөзүн да, терезеден тышкаркы айтылган үндөр, мектептин коридорунда угулган үндөр

катары кабыл алат. Эгерде сиз окуу процессин чебердик менен уюштурсаңыз, анда окууда конструктивдүү фактор катары перифериялык кабылдоонун өзгөчөлүктөрүн колдонсоңуз болот. Мисалы, кинорежиссерлор тасманын контекстин жакшыртуу үчүн фондук музыкага кайрылышат. Ошол эле учурда, перифериялык кабылдоо механизми кыйратуучу элемент катары иштей алат. Мектептин имаратын жасалгалоодон баштап, класстагы конкреттүү кеңсенин жана класстын дизайнын бүтүрүү менен, аяктаганга көңүл буруу керек.

8. Окуучунун мээсиндеги акыл-эс жана аң-сезим процесстери бир эле учурда жүрөт. Окуу процессинде биз ойлогондон да көп маалымат алабыз. Айсберг менен салыштыруу бул жерде орундуу, анын суу астындагы бөлүгү аң-сезим деңгээлинде машыгууда, жүрүп жаткан процесстерди каймана мааниде чагылдырат. Көбүнчө, мисалы, перифериялык сигналдар (үндөр, сөздөр, сүрөттөр) биздин мээбизге акыл эсибиздин "уруксатысыз" кирет. Аң-сезимге жеткенде, алар белгилүү бир кечигүү менен аң-сезимдин деңгээлинде пайда болот же адамдын аң-сезимине кыйыр түрдө, ички мотивдер, аң-сезимсиз каалоолор, абал жана сезимдер аркылуу кирет. Окутуу процессин уюштурууда муну эске алуу керек, анткени окуучуга мугалимдин айткандары гана эмес, ошондой эле бүтүндөй ички комплекстер таасир этет (мурунку тажрыйбасы, эмоционалдык абалы, окуучунун жекече мүнөздөмөлөрү ж.б.) жана окуу чөйрөсүнүн тышкы (класстагы жалпы маанайы, үн, жарык ж.б.) факторлору.

9. Мээ, жок дегенде, эки эс тутуму менен иштейт: көрүү-мейкиндик тутуму жана «жаттоо» системасы. Биринчиси табигый, окуучунун мээсинин иштеши үчүн табигый. Экинчиси, жасалма жана көп убакытты талап кылат. Мисалы, өткөн түнү каякта жана кандайча өткөргөндүгүбүздү сүрөттөп берүүдөн кыйналбайбыз. Маалыматты сактоо үчүн атайын ыкмаларды талап кылбайт, анткени ал визуалдык-мейкиндик эс тутуму менен жайгаштырылат жана окулат. Бул система мээнин табигый маалыматты кабыл алуу жана коддоо жөндөмү менен тыгыз байланышта (3 жана 4-пункттарды караңыз). Экинчи эс тутуму, америкалык нейро-окутуучулар тарабынан кадимки "жаттоо" тутуму деп аталган, айрым бөлүкчө маалыматтарды (күндөр, сандар, аталыштар, сөз айкашы) эстеп калуу зарыл учурларда бизге баа жеткис жардам берет. Канчалык көп маалымат элементтери адамдын мурунку билиминен жана тажрыйбасынан, белгилүү бир контексттен ажырашса, мээден аны жаттап алуу үчүн көбүрөөк күч-аракет талап кылынат. Бул тутумдун кемчилиги айдан ачык: эс тутумду "сактоо" системасы аркылуу алынган билим туруктуу эмес жана натыйжасыз. Алар, эреже катары, эс тутум клеткаларында капысынан жана кокусунан жайгашкан. Демек, мындай маалымат эс тутумда канчалык көп сакталса, мээ үчүн ошончолук кыйынга турат. Тескерисинче, визуалдык-мейкиндик эс тутуму тутумдаштырылган, ошондуктан бардык маалыматтар китепкананын ичинде "каталогго жана контекстке ылайык" сакталат. Бул учурда, аны "сактоо" гана эмес, аны тез табуу жана көбөйтүү да ыңгайлуу.

10. Көрүү-мейкиндик эстутум тутумуна билим жана жөндөмдөр "камтылганда" адам жакшы түшүнөт жана эстейт. Бул позиция жогоруда айтылгандардан келип чыгат.

11. Мээнин өнүгүүсү чыгармачыл эркиндиктин шартында стимулдалып, кысым, мажбурлоо жана коркунуч чөйрөсүндө тоскоол болот. Чыгармачыл адам өзүнө же башкаларга карата зомбулукка чыдай албасы белгилүү. Америкалык билим берүүчүлөр бул башка чыгармачыл адамдын же чыгармачыл эркиндикке шарт түзө алган адамдын жетекчилиги астында өнүгүшү мүмкүн деп эсептешет.

Болбосо, кадимки "боз" массалык репродукция процесси жүрүп жатат. Кээ бир мугалимдер, класста катуу академиялык тартипти сактоого аракет кылып, байкабастан, чыгармачылык маанайды "өлтүрүшөт". Албетте, бул дисциплинанын көйгөйү чыгармачылыктын өнүгүшүнө карама-каршы келет, дегенди билдирбейт. Тескерисинче, окуу процессинде экинчисин чечип, биринчиден алып салат.

12. Ар бир адамдын мээси өзгөчө. Мээ маалыматты иштеп чыгуунун көлөмү жана ылдамдыгы, белгилүү бир эс тутумунун басымдуулугу, ой процесстеринин ийкемдүүлүгү жана башка жагынан жеке мүнөздөмөлөрүнө ээ. Мына ошондуктан ар бирибиздин жеке окутуу стили, айлана-чөйрөнү өз түшүнүгүбүз жана түп нуска ой жүгүртүүбүз бар. Мугалимдин милдети - ар бир окуучунун билим берүү жана таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн уникалдуулугун, анын ой жүгүртүүсүн жана ойлордун формулаларын, көйгөйдү өз көзү менен көрүп, ж.б. аларга колдоо көрсөтүү.

Бул идея айрыкча АКШ педагогикасында, барган сайын конструктивизмдин философиялык жана педагогикалык агымында кеңири таралган (Брюэр Дж. Мээге негизделген билим // Фи Дельта Каппан. 1999. май).

Бүгүнкү күндө нейропедагогикалык практиканы колдонгон, бардык практикалык мугалимдер, ар кандай курактагы адамдарда өзгөчө ийгиликтерди белгилешет. Чоң артыкчылыктар жана жагымдуулук, анын жөнөкөйлүгү жана практикалуулугу менен байланыштуу. Учурда жасап жаткан ишинин натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн, адам бул көнүгүүлөрдү каалаган убакта, каалаган жерде жасай алат. Негизги идея - өнүгүү иши кыймылдан ой жүгүртүүгө, тескерисинче, позитивдүү-эмоционалдык тапшырмадан таанып-билүү иш-аракетине багытталышы керек. Ошого карабастан, көптөгөн өлкөлөрдө тарбиячылардын профессионалдык консерватизми нейрология илимин балдар жана жаштар билиминде жайылтууга тоскоол болууда. Бул ыкмалар Кыргызстандагы мектептерде мугалимдердин иштешине жардам берет деп ишенебиз. Мектептер оюн шарттарын, стихиялуу импровизацияларды, дизайн идеяларын, жооп пикирлерин, конкурстарды, оюн көнүгүүлөрүн, кинезиологиялык тажрыйбаларды - интеллектуалдык демилгени жана мотор синхрондоштурууну өнүктүрө алышат. Бул "адамдын мээсине мүнөздүү билим берүү инстинктин чебер стимулдаштыруу. "

Заманбап баланын билим алуудагы кыйынчылыктары

Азыркы учурда минималдуу церебралдык дисфункциясы бар балдардын саны өсүүдө (жалпы 30%), бул сүйлөө, ой жүгүртүү жана адамдын психикасынын сапаттарынын өзгөрүшү менен байкалат. Алардын пайда болушуна, белгилүү бир ролду мээ кабыгынын функционалдык асимметриясынын бузулушу жана жарым шардын ортосунда өз ара аракеттенүү ойнойт. Нейропедагогдор мындай абалдын себептеринин бири "үйрөнүү жөндөмдүүлүгүнүн жоктугу", мотор жана визуалдык көнүгүүлөрдү өздөштүрүү менен жок кылынган деп эсептешет. Көпчүлүк балдардын мээсинин интегративдик функциясынын жакшырышына байланыштуу, окуу жөндөмдүүлүктөрүндө, ошондой эле сезимдерин башкарууда олуттуу жылыштар бар.

Окуу функцияларынын бузулушунун себеби оң жана сол жарым шарлардын биригиши мүмкүн эместиги. Бул түрдү үйрөнүүдөгү кыйынчылыктар белгилүү бир функциялардын жетилбегендигинен, мээнин бышып жетилишинин дисгармониясынан жана мээнин чон жарым шары өз ара аракеттенүүнүн бузулушунан келип чыгат. Көбүнчө сол жарым шардагы балдардын жабыркашы байкалат. Оң жарым шардын жабыркаган балдары үчүн эң кыйын болгон маселелерди (конструктивдүү, мейкиндиктик мамилелердин схемалык чагылдырылышы, стереогноз) өнүгүү бузулуулары бар балдардын көпчүлүгү дени сак курдаштарынын деңгээлинде аткарышат.

Функционалдык асимметрия (адамдын мээ жарым шарларынын активдүү иштешиндеги айырма) мээ түзүмдөрүнүн иш-аракетинде өзүнөн-өзү эрте байкалат. Жада калса, эмбрионалдык абалда да жарым шарлардын үнгө болгон реакциясы башкача, сол жарым шар, атүгүл төрөлө электе эле, сүйлөө жөндөмүн өбөлгөлөргө ээ. Асимметриянын өсүшү дээрлик бүткүл адамзаттын иш аракеттеринде уланат. Учурда физиологдор асимметриянын деңгээли менен адамдын акыл-эс жөндөмдөрүнүн ортосундагы түз байланышты аныкташууда.

Функционалдык жана морфологиялык деңгээлдеги сол жарым шардын жетишсиздиги сол жарым шардагы гана эмес, оң жарым шардын гиперфункциясы менен да келип чыгышы мүмкүн, бул бүгүнкү күндө өтө кеңири жайылган (мисалы, эгерде баланын сол колу алдыңкы орунда болсо, же ал визуалдык клиптер менен көп иштеген болсо-ушундай сыяктуу, гаджетиндеги сүрөттөр, же оң көзүндөгү кемчиликтер менен, оң жагында угуу жөндөмү менен) сол жарым шардын бышып жетилишин жана функционалдык ишин басаңдатат. Ошентип, окууну, жазууну жана балдарды эсептөөнү өздөштүрүүдөгү кыйынчылыктар оптималдуу жарым шар ортосунда өз ара мамилелердин бузулушу менен байланыштуу.

Р.Дэвис теориясы боюнча - окуучунун визуалдык стабилдүүлүк концепциясынын автору:

1. Жыл башында, мектепке чейинки жаштагы жана биринчи класстын окуучуларынын арасында, оң жарым шардын солго караганда функционалдык артыкчылыгы белгиленди.
2. Биринчи жылдын аягында сол жарым шар алдыңкы жарым шар болуп калат, мындай учурда окуу, жазуу, саноо жана математикалык операцияларды үйрөнүү эч кандай кыйынчылыксыз өтөт.
3. Сол жарым шардагы мектепте окуй баштаган балдардын активдүүлүгү жагынан дислексия пайда болот (L тибиндеги дислексия). Ошол эле учурда окуу темпи

кескин басаңдады, бирок бир нече ката кетирилди. Ушундай эле нерсени оң активдүү жарым шар менен окуй баштаган окуучуларда да болот, бирок жылдын акырына чейин жарым шардын иш-аракеттеринде эч кандай өзгөрүү болбойт (P типтеги дислексия). Бул учурда окуу ылдамдыгы салыштырмалуу жогору, бирок көптөгөн каталар бар.

Адатта, алдыңкы жарым шардын өзгөрүшү биринчи жылы оңдон солго өтүшү керек.

Дислексия, дисграфия жана дискалькулия менен ооруган окуучуга психологиялык же дисциплиналык таасир этүү аракеттери терс натыйжаларды гана берет. Окууну тездетүү аракеттери терс таасирин тийгизет: дээрлик ар дайым бул кырдаалды ого бетер начарлатат. Кийинчерээк коррекциялык иштер башталса, экинчилик бузулуулар көбүрөөк белгиленет: реакциянын нааразычылык формалары, катышпоо, жүрүм-турумдун мыйзамсыз формалары, тынчсыздануу, неврозго окшош белгилер ж.б.

Нейропедагогикалык сабактар дароо жана кумулятивдик (кумулятивдик) эффект берет, психикалык иштин деңгээлин жогорулатат жана психо-эмоционалдык абалды оптимизациялайт. Эгерде көнүгүүлөр материалдык сабактарда колдонулса, анда төмөнкүлөрдү эске алуу керек: стандарттык билим берүү иш-аракеттерин атайын комплекс менен үзгүлтүккө учуратса болот, ал эми

Сол колу жаман адат эмес жана оору эмес, мугалимдин кетирген катасы эмес, бул дененин нормалдуу өнүгүүсүнүн варианттарынын бири, баланын мээсинин түзүлүшүнүн тубаса генетикалык өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу.

Генетикалык солчулдуктан тышкары, патологиялык жана социалдык дагы бар. Эгерде генетикалык сол колдуулук тукум кууп өткөн болсо, анда патологиялык солчулдук "минималдуу церебралдык дисфункциянын" натыйжасында келип чыгышы мүмкүн, бул ички карындын өнүгүшүндө же төрөлгөндө пайда болот. Социалдык солчулдук күч колдонуу менен кайра окутуудан келип чыгат. Сол колу бар балдардын неврозго чалдыгышы ыктымал, анткени оң колу бар дүйнөдө алар "декстрастры" (оң стрессти) башынан өткөрүшөт. Сол колундагы адамдар дүйнө жүзү оң колу бар адамдар үчүн иштелип чыккандыгына (тыгындрдан тышкары, эшиктер, жарык берүү, музыкалык аспаптар ж.б.) туш болушат. Сол колундагы адамдар көбүнчө музыкалык адамдар, бирок көпчүлүк музыкалык аспаптар асимметриялуу. Музыканы окутуу ыкмалары оң колу бар адамдар үчүн да иштелип чыккан.

Балдарда алдыңкы кол 4 жашка чейин түзүлөт жана ушул жашка чейин колдун артыкчылыгы туруксуз болушу мүмкүн. Эгерде 4 жашында бала сол колун, ал тургай туугандарынын арасында сол колу барлар болсо, анда баланы тарбиялоого болбойт. Оң колго, алдыңкы сол кол баланы, кайра тарбиялоо менен сиз неврозду пайда кыла аласыз: тынч уктай албай, уктап, тика, обсессивдүү кыймылдар, кекечтенүү, түнкүсүн заара чыгаруу. Балада өзүн төмөн сезүү, кемчиликтер комплекси, адамдар менен сүйлөшө албоо ж.б.

Эгерде бала оң жана сол колго бирдей ээ болсо, анда ал "эки куралдуу" же амбидекстром деп эсептелет (эки колу да оң кол сыяктуу иштейт). Мындай балдардын психикасынын өзгөчөлүктөрү, сол колу бар адамдардыкына окшош болушу мүмкүн, бирок, оң колу менен жазууга көнүшөт жана декстрада стресстен жабыркашпайт.

Сол колундагы балдарды окутуунун натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн, алардын ылдамдыгын жана эмоционалдык кабылдоосун, жалпылаштырууну, бүтүндүгүн, элестетүүсүн жана мажбурлап эс тутумун эске алуу менен, оң жарым шардын мүмкүнчүлүктөрүнө мүмкүн болушунча көп кайрылыш керек. Окуу процессине моделдерди жана шылдыңдарды манипуляциялоону киргизүү керек, анткени солчул адамдар тренингдин визуалдык колдоосуна таянышат. Ар кандай схемаларды колдонуп, оң жарым шардын мүмкүнчүлүктөрүн жандандырсаңыз болот. Сол колун үйрөнгөндө, адамдар сүйлөөгө эмес, сенсордук сезимдерге (визуалдык, сезимтал ж.б.) көбүрөөк көңүл бурушат. Материалды жакшыраак түшүнүү үчүн алар сүрөт, тема, визуалдык жардамга таянышы керек. Катуу регламенттелген шарттарда жана катуу баш ийүү шартында, солчул адамдар чоң топтордо иштеши кыйын. Аларга өзүлөрүнүн демилгеси жана интуициясы, жеке иш-аракеттери керек, эгерде катуу регламент, катуу баш ийүү болбосо. Сол колунун адамдарынын оозеки таланттуулугу, алардын сүйлөө борборлорунун сол жана оң жарым шарларда симметриялуу түрдө чагылдырылышы менен түшүндүрүлөт. Кичинекей балдарда мээнин ассиметриясы али толук бойдон калыптана элек, мейкиндиктик мамилелерди анализдөө кыйын, андыктан кээде күзгү чагылышы пайда болот. Солдон оңго же оңдон солго багытты тандоо мээ тарабынан жөнгө салынарын түшүнүү маанилүү. Күзгү чагылышынын эң мүнөздүү көрүнүшү - күзгү жазуу, окуу, сүрөт тартуу, кабылдоо. Күзгү чагылышынын элементтери туруксуз оң колу бар балдарда да кездешет. Күзгү чагылышынын жыштыгынын төмөндөшү жана бул көрүнүштүн толугу менен жоголушу, адатта, 10 жылдан кийин байкалат, анткени күзгү кыймылдары феномени 10 жашында функционалдык бышып жетилген, функционалдык жетишсиздиги менен байланыштуу. Корпусту кинесиологиялык көнүгүүлөрдүн жардамы менен иштеп чыгууга болот.

Күзгү чагылышы феноменинин көйгөйүн карап жатып, сол колундагы адамдарда окуунун бузулушуна (дислексия) токтолбосок болбойт. Бул эреже бузуу психикалык жактан жабыркаган же физикалык жаракаттын натыйжасы эмес. Бузуулардын себептери визуосфералык мүнөзгө ээ: балдар сөздү толугу менен кабыл алууда кыйналышат (ЛУК менен КУЛ айырмалай алышпайт), алар тамгалар комбинациясы жана алар көрсөткөн түшүнүктөрдүн ортосундагы байланышты, түшүнө алышпайт (гүл жана күл).

Мээ жарым шарынын функционалдык ассиметриясынын түрүн аныктоонун эң так ыкмасы, аппараттык диагностика болуп саналат, электроэнцефалограмма, Активацияметр аппараты (проф. Ю.А. Цагарелли). Психологияда жана педагогикада диагностикалык ыкмалар колдонулат.

Жогорку нерв ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн мүнөздөө үчүн И.П.Павлов үч түрдүн идеясын киргизди: "акыл", "көркөм" жана "орто", ортоңку. Павловдун аныктамасына ылайык, тышкы жана айлана-чөйрө жөнүндөгү таасирлер, сезимдер жана идеялар, угула турган жана көрүнгөн сөздү эске албаганда, жаныбарлар менен адамдар үчүн, биринчи болуп чындыктын сигнал берүү тутуму. Анын артыкчылыгы "көркөм" типтеги адамдарга мүнөздүү. Сөз биринчи сигналдардын сигналы болуп, экинчи реалдуулук системасын түзгөн. Экинчи сигнал берүү тутумунун басымдуулугу "акыл" түрүнө мүнөздүү. Мээ жарым шарларынын функционалдык адистешүүсү жөнүндө көптөгөн маалыматтар И.П.Павлов түшүнүгүн байланыштырууга мүмкүндүк берет. И.П.Павлов жарым шарлардын өзгөчөлүктөрү ролдорду "бөлүштүрүү" менен эки сигнал берүү системасы жөнүндө биргелешкен иш-аракеттеринде бар болгон. Тестти 9 жаштан баштап колдонсо болот.

Буйрук: Карталарды 3кө бөлүп, 3 топко бөлүңүз, ошондо ар бир топто жалпы бир нерсе бар.

Көрсөтмө куралдар: 9 карта; ар бир сөзгө "балык", "бүркүт", "кой", "жүндөр", "тараза", "тери", "учуу", "сүзүү", "чуркоо" деп жазылган.

Натыйжаларды баалоо:

I вариант

Карталардын 1-тобу - "балык", "бүркүт", "кой".

Карталардын 2-тобу - "чуркоо", "сүзүү", "учуу".

Карталардын 3-тобу - "жүн", "түк", "тараза".

Опция анализдин негизинде мүмкүн болот, эгерде жалпы мүнөздөмөлөр баса белгиленсе. II сигнал системасы үстөмдүк кылат. Ой жүгүртүү түрү. Логикалык ой жүгүртүү. Сол жарым шардын үстөмдүгү.

II вариант

Карталардын 1-тобу - "балык", "сүзүү", "тараза".

Карталардын 2-тобу - "бүркүт", "учуу", "түк",

Карталардын 3-тобу - "кой", "чуркоо", "жүн".

Объектилер жана кубулуштар алардын функционалдык мүнөздөмөлөрү менен жалпыланат. I сигнал системасы үстөмдүк кылат. Искусство түрү. Чыгармачыл ой жүгүртүү. Оң жарым шардын үстөмдүгү.

III вариант

I жана II тест варианттарын бир эле мезгилде аткаруу. Аралаш түрү.

Калыбына келтирүүчү билим берүү ыкмаларына келсек, кандайдыр бир иш-аракеттерди аткарууга багытталган, обочолонгон ыкмалар менен иштөө натыйжасыз болоорун белгилей кетүү керек. Бир нече обочолонгон операцияны калыбына келтирүүгө, багытталган бир нече ыкмадан же ыкмадан турган "методдор тутумун" колдонсоңуз болот, жана бардыгы биргелешкен аракетти калыбына келтирүүгө аракет кылышат - сөздү окуу жана жазуу, арифметикалык амалды ж.б. Андыктан, мугалимдерге бул китепте жазылган көнүгүүлөрдүн баардык тобун бала менен иштөөдө эмес, жеке ыкмаларды колдонууну сунуш кылабыз.

Алгач, мугалим тарабынан түзүлгөн нейро-коррекциялык сабактардын программасы функциянын калыбына келүүсүн көзөмөлдөөчү каражат болуп калат жана аны өздөштүргөндөн кийин, артта калган окуучуга өзүн-өзү башкаруу каражаты, белгилүү бир иш-аракеттерди жасоо жолу катары кызмат кылат. Операциялардын программасы, бири-бири менен анча байкалбаган, жеке методдорду, техникаларды, көнүгүүлөрдү колдонуудан айырмаланып, жазуу, окуу же саноо процесстеринин схемасын, түзүмүн түзүп, өзүнчө тараптарды эмес, бүтүндөй аракетти калыбына келтирүүгө багытталган. акыл-эс функциялары.

Нейропедагогикада акыркы 25 жыл ичинде, нейробиологиянын жана таанып-билүү илиминин бардык ачылыштары жана жетишкендиктери колдонулат. Алардын эң көрүнүктүүсү:

Мээ пластикасы жана нейрогенез

Биздин мээбиз мобилдүү, "пластикалык", башкача айтканда, ал өмүр бою көнө алат. Мындан тышкары, ал ар дайым жаңы нейрондорду жана нейрондорду туташтыра алат.

Күзгү нейрондары

Күзгү нейрондору - бул кандайдыр бир иш-аракеттерди жасаганда, ошондой эле бул иш-аракеттерди башка адамдар аткарганда байкалган мээ клеткаларынын тобу. Ушул эле нерсе эмоцияларды билдирүүдө да болот. Демек, күзгү нейрондору сезимталдуулуктун жана сүйлөө жөндөмүнүн негизи деп айтылат. Күзгү нейрондорун билүү нейропедагогика же нейродидактика үчүн өтө маанилүү.

Эмоциялар жана үйрөнүү

Эмоциялар таанып-билүү процесстери менен өз ара байланышкан, демек, нейробилим берүүнүн ачкычы - бул эмоцияларга таасир тийгизип гана койбостон, окуу процессине өз салымын кошуп, аларды башкара билүү. Балдарды сезимдерин жана жүрүм-турумун, таанып-билүүгө үйрөтүү керек. Алар ачууланганда же капаланганда, түшүнүп, эмоцияларын кантип башкарууну билиши керек, анткени стресстин жогорку деңгээли окууну кыйындатат, андыктан стресстен эмес, жагымдуу окутуу атмосферасын түзүп, балдарды тынчсызданууларын башкарууга үйрөтүү керек.

Терс эмоцияларды башкаруу жөндөмү гана эмес, ошондой эле бизде эмоцияны пайда кылган материалды изилдөө, окутуунун натыйжалуулугун жогорулатууга жардам берет. Мындай материал жакшы жана узак убакытка эсте калат. Муну үйрөнүү деп аталат.

Дислексия жана окуунун бузулушу.

Окуучулардын билим берүү жөндөмүн начарлаткан, өнүгүүсүн изилдөөдө жетишкендиктер, андай балдарга жекече мамиле жасоого гана эмес, аларды ушул көйгөйлөрдү жеңүү үчүн, мыкты нейропедагогикалык куралдар менен камсыз кылууга мүмкүнчүлүк берет.

Генетика жана тажрыйба бизге таасир этти.

Генетика биздин жөндөмүбүздүн жана жөндөмдүүлүктөрүбүздүн пайдубалын түптөйт, ал эми аларды жашоо тажрыйбасы аныктайт. Балдар белгилүү бир иш-аракеттердин түрүнө карабастан, кээ бир иштерди жана жөндөмдөрдү өркүндөтүүгө же начарлоого карабастан, аны өзгөртүүгө же өркүндөтүүгө болот.

Нейро-билим берүүнүн башка багыттары - ой жүгүртүүгө үйрөтүү, жумушчу эс тутумду жана эс тутумун бекемдөө, эс тутумдарды калыбына келтирүү жана окуу бузулууларын дарылоо.

№1-топ: Акыл-эс сүрөттөрүн калыбына келтирүү жөндөмүн өнүктүрүүгө көнүгүүлөр (түшүнүктөрдү визуализациялоо).

1-көнүгүү. «Түз же кыйыр түшүнүктөргө жооп берген акыл-эс сүрөттөрү»

Машыгуу эки этапта жүргүзүлөт, анткени бул курактагы балдарга, акыл-эс сүрөттөрүн күчтөндүрбөй узак убакытка кармоо кыйынга турат, анда 1-этаптагы концепциянын графикалык сүрөтүн колдонуу керек. Мугалим балдарга: "Мен айткан сөздөрдүн ар бирине сүрөт тартууга аракет кылыңыз" дейт. Визуалдык сүрөт, концепцияга түз жооп бере алган, оңой эле пайда болот, дээрлик автоматтык түрдө, ал эми кыйыр кат алышуу учурунда элестетүүнүн күч-аракеттери талап кылынат.

Мүмкүн болгон тизме үлгүлөрүнүн катары:

№1-катар

Ташуучу унаа. Акылдуу мышык

Ачуулануу. Коркок бала

Шайырлуу оюн. Тентек бала.

Дарак. Жакшы аба ырайы

Жаза. Кызыктуу жомок

№2-катар.

Шайырлуу Майрам. Кубаныч.

Карангы токой. Оору.

Аргасыздык. Тез адам.

Эрдик. Кайгы.

Кулагы укпаган кемпир. Жылуу шамал.

№3-катар.

Шек. Кызгануу.

Эрк. Күн.

Ийгилик. Коркуу

Ылдамдык. Күчтүү мүнөз

Адилеттүүлүк. Жакшы жолдош.

№2-көнүгүү (мурунку тапшырманын татаал версиясы).

200-300 ширеңке керек. Сиз балдарга сөздөрдү жаздырасыз, алардын милдети дал келбеттүү сүрөттөрдү тартуу, бул создор себеп келтиришет. (Мисалы, трактор "р-р-р" үнүнөн сынган сызыктын сүрөтүн алып келиши мүмкүн). Ширеңкени каалаган абалга коюп, сындырып салса болот. Сөздөр 1 минөт тыным менен жазылат. Андан кийин, бүтүргөн соң сөздөрдү жаздырып, балдар аларга ылайык болуш керек, ширеңке сүрөттөрү, өндүрүү сөздөрдү. Машыккан сайын ылдамдык жогорулайт жана сөздөрдүн саны көбөйүүдө.

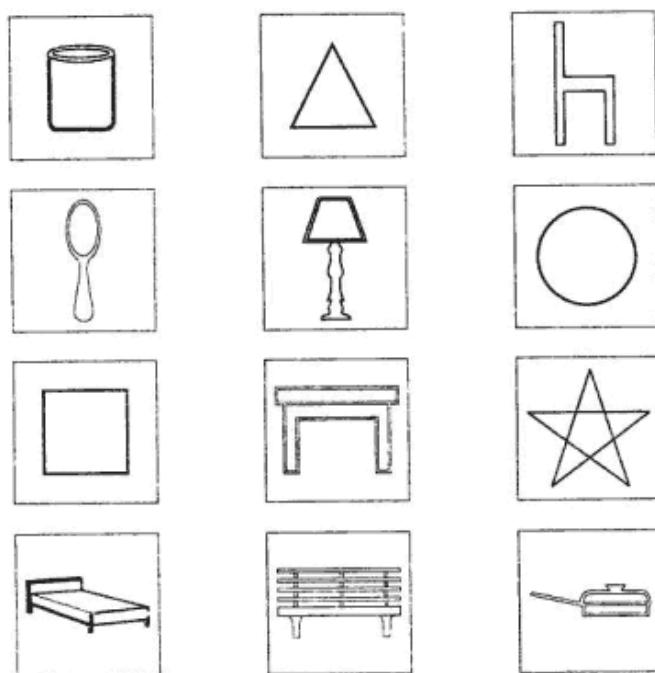
Эми, балдар визуалдык сүрөттөрдү түзүүнү үйрөнгөндө, аларды конкреттүү түрдө ороп, жаттоо процессинин башка жагына кайрылыңыз- аң-сезимдүү кабылдоо.

Балдарды эсте кала турган нерсеге көңүл бурууга үйрөтүү, мээ иш-аракетинин стимулу катары сезимдерди изилдөөгө жардам берет.

№2-топ: Аң-сезимдүү кабылдоону жана топтолууну өнүктүрүүгө багытталган көнүгүүлөр.

3-көнүгүү. "Визуалдык материалдарды билүү" А. Лурия.

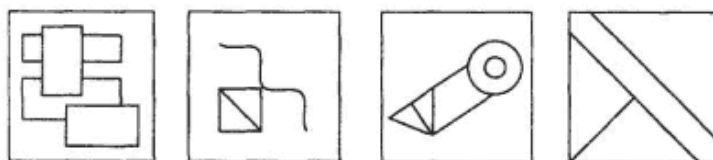
Бул көнүгүү үчүн кагаз талап кылынат, карандаш жана секундомер. Сүрөттө, төмөн, 12 сүрөт сунушталды. Балдарды биринчи катардагы сүрөттөрдү карап чыгууга чакырабыз, калгандарын кагазга ороп, ошентип алар көңүлүн алаксытпашы учун, 30 секунддан кийин, баракчаны толугу менен жабууну сураныңыз, биринчи катардагы объектилерди эс тутумунан тартып. Андан кийин аларды салыштырып көрүүгө чакыргыла, алардын сүрөттөрү үлгү чиймелерине канчалык дал келет. Кийин, кийинки сапка өтүңүз. Бир эле учурда акыркы эки сап менен иштеңиз.

№ 4-көнүгүү. Деталдардын сезимин "Ойгонуу" көнүгүүсү А. Лурия.

Конкреттүү сүрөттөрдөн, абстрактуу сүрөттөргө өтүңүз.

Балдарга сунуштаңыз башында төрт абстрактуу фигура.

Алар ар бирин бир мүнөттүн ичинде карап чыгышы керек, калганын жаап жатканда, көңүлдү алагды кылбоо үчүн.

Анда балдардан сураңыз, бул фигураларды ар кандай майда-чүйдөсүнө чейин элестет жана эс тутумунан ар бирин кагазга тартышсын.

№ 5-көнүгүү. "Оозеки материалды билүү" (үйрөтүү үчүн колдонулат, визуалдык эс жана угуу).

Бул көнүгүүнүн максаты - балдарды сөздөр жөнүндө ой жүгүртүү. Мугалим мындай дейт: "Эми мен (үйрөнүп жаткан эс тутумдун түрүнө жараша) сөздөрдү окуйм (көрсөтөм), ар бир сөздү уккандан кийин, предметтин көрүнүшүн, анын даамын, жытын, жасай турган үндөрүн элестеткиле.

Мисалы, тиш пастасы ак жана жылтырак, жалтыр жыт жана курч жана жагымдуу даам менен бир эле учурда көрүнөт. "

Кагаз	Жүн	Узун өтүк
Уя	Кол араба	Манжа
Мышык	Чач	Суусундук
Дөңгөлөк	Роза	Пил
Таяк	Жоолук	Өбүү
Тасма	Көз жаш	Автобус
Токоч	Өтүк	Дарыгер
Бакыт	Чымчык	Балмуздак

Алдын ала даярдоо катары, сиз балдарды алгач сезимдер тарабынан пайда болгон сүрөттөрдү үн менен сүрөттөөгө чакырсаңыз болот жана андан кийин гана "акылда" иштей баштайт.

№ 6-көнүгүү. "Жандандыруу"

Мурунку көнүгүүлөрдү жакшы өздөштүргөндөн кийин, бул көнүгүүнү улантуу сунушталат, ал маалыматты визуалдык образга которуу жөндөмүн (визуализация жөндөмү) жана кабылдоону билүү менен шартталган өзгөчө көңүл топтоону талап кылат. Балдарды кандайдыр бир жырткычты, жаныбарды элестетүүгө чакырдыла. Сүрөт жаратылгандан кийин, алардан сүрөттү "жандандырууну" сураныңыз, б.а. ошондуктан жаныбар кыймылдап, жашоосун элестете баштайт. Балдар бири-бирине жаныбарлары жөнүндө айтып берсин. Андан кийин кимдин окуясы эң кызыктуу болуп чыккандыгын кыскача айтып бериңиз.

Тирүү жандыктар менен машыгуудан кийин объектилерди "жандантууга" өтсөңүз болот. Көнүгүү алгач көздү жумуп, андан кийин көздөрдү ачуу менен жасалат. Жалпысынан, ар кандай класстарда жакшы натыйжага жетишүү үчүн 50 тирүү жандыкты жана 100 объектти тирилтүү сунушталат. Бул көнүгүүнү чеберлердин оюну катары өткөрсөңүз болот, бала сыйкырдуу таякчанын жардамы менен бардык нерсени жандандыра алган чебери болууга чакырылат. Мисалы, ал кыялындагы бир нерсеге тийгенде, ал тирилип, андан кийин "сыйкырчы" көргөндөрүнүн баарын айтып берет; ролдордон кийин өзгөрүлөт.

3-топ: Окшоштуктарды жана айырмачылыктарды аныктоо, бөлүктөрдү талдоо жана алардын синтези боюнча операцияларды иштеп чыгуу боюнча көнүгүүлөр.

№ 7-көнүгүү.

Бардык талданган объектилер бирдей изилденет: эмоциялардан логикага чейин. Мына ушундай анализдин планы.

1. Теманы эмоционалдык кабыл алуу.

"Мына, ал сага кандай таасир этти? Сизге анын түсү, формасы, аны курчап турган объектилер жалпы фонунан кандайча жагат?" Чоң кишинин ушул сыяктуу

суроолору, баланын эмоционалдык реакциясын талдоого түрткү бериши керек. Мугалимдин максаты - баланы кабылдоонун активдүү процесстерине тартуу, ага узак мөөнөттүү эс тутумдун мыкты сакталышына кепилдик берген эмоционалдык фактор кирет. Балага эмне эң жакшы таасир калтыргандыгын билип көрүңүз.

2. Ойгонулган эмоцияларды талдоо.

Айтыңызчы, бул нерсе сизге жактыбы же жокпу? Бул сизди кыжырдантабы же тынчтандырабы? Таасирдүү же түссүз көрүнөт? Кайгылуу же күлкүлүү? Сүйкүмдүү же коңулсүлүү?

Балаңызды анын сезимдерин угууга үйрөтүңүз, аларды тушунуу. Ойготулган эмоциялар жөнүндө мындай ойлор эс тутумун оңдоп-түзөөгө өбөлгө түзөт. Логикалык бөлүгү. Жөнөкөй талдоо стратегиясы негизги, айрыкча, маанилүү жактарга көңүл бурууга мүмкүнчүлүк берет.

3. Жалпы түшүнүктү түзүү. Бул темага көңүл бур. Бул эмне деген тема? Ал эмне деп аталат? "

4. Курамдык жагынан карап чыгуу. “Карачы, кандай боёктор колдонулган, буюмду жакшы айырмалоочу кошумча элементтер барбы? Алдыда эмне турат? ж.б.” Суроолоруңузду объекттин мейкиндиктик кабылдоосуна буруп көрүңүз.

5. Чоо-жайын талдоо. Эми сиз балдар менен ушул темада конкреттүү маалымат берген эң маанилүү элементтерди табышыңыз керек. Жекелик деталдарга көңүл буруп, сүрөттөөнү тереңирээк карап чыгыңыз. Бул этап балдар эсинде сактай турган маалыматтардын санына жараша аздыр-көптүр татаалдаштырылышы мүмкүн.

6. Синтез.

“Көзүңөрдү жумуп, изилденип жаткан объектти элестетип көрүңүз. Айтыңызчы, сүрөтүңүздө эмнени так көрүп жатасыз? Карандаштар (боёкторду) алып тартыңыз, аны кандайча эстеп калдыңар”.

Жыйынтыктап айтканда, алынган чиймелерди салыштырып көрсөк болот. Жогорудагы анализдеги көнүгүүлөр үчүн шарттарыңыздагы объектилер колдонулат:

- жемиштер же жашылчалар; акырындык менен бир эле үй-бүлөнүн бир нечесин салыштырууга өтүү менен, бир объекттен баштоо;
- гүлдөр жана өсүмдүктөр;
- бак-дарактар; балдар менен алардын жалпы формасын, таажысын, бутактарын, жалбырактарын, гүлдөрүн, мөмөлөрүн же сойколору (эгер бар болсо) изилдеңиз;
- жаныбарлар (мисалы, мышыктар, иттер, канаттуулар);
- жакын айлана, (жакын жайгашкан көчөлөр, сейил бактар ж.б.);
- адамдар; досторунун, жолдошторунун жүзү, үнү, адаттары.

№ 8-көнүгүү.

Балага 3-4 сүрөттө сүрөттөлгөн буюмдарды эстеп, аларды эсинен чыгарбоо сунушталат. Андан кийин ал алардын сүрөтүн 10-12 окшош сүрөттөрдөн издеши керек, бирок туш келди чачырап кеткен. Ушул эле көнүгүүнү, тамгаларды же сандарды таануу үчүн атайын жасалган карталарды же тамгалар менен

сандардын кассалык тамганы колдонсоңуз болот. Бара-бара жаттап алган сүрөттөрдүн саны көбөйө берет.

Жогоруда сүрөттөлгөн көнүгүүлөр балдарга маалыматты жаттап алууну үйрөнүүгө жардам берет. Маалыматты алуу үчүн сизге "көз" же "жип" керек, аны алып салсаңыз болот. Ассоциациялар ушундай курал. Ассоциация - бул акыл-эс процесси, анын натыйжасында кээ бир идеялар жана түшүнүктөр башкалардын мээсинде пайда болот. Мисалы, алар жаңы жылдык майрамды эстешти - ошол замат балаты, оливье салаты, шампан, Аяз ата менен Аяз кыз идеялары эсине түшөт.

Ассоциациялар, адатта, логикалыкка караганда интуитивдүү негизде түзүлөт, бирок окшоштуктарды же айырмачылыктарды табуу мүмкүнчүлүгү болбосо, мындай иштин өзү эле мүмкүн эмес. Ошондуктан мурунку топтун көнүгүүлөрүн, өзгөчө кылдаттык менен иштеп чыгуу керек. Төртүнчү топтун көнүгүүлөрү, материалдык элементтердин ортосундагы байланыштарды (ассоциацияларды) жөндөмдүүлүккө үйрөтүүгө арналган. Ошондой эле, ал ассоциативдик ой жүгүртүүнү өркүндөтүү, абстрактуу түшүнүктөр үчүн, конкреттүү визуалдык сүрөттөрдү тандап алуу жөндөмдүүлүгүн камсыз кылат, ошондой эле байланышсыз сөздөрдү эстөө үчүн "логикасыз бирикмелер" мнемоникалык техникасын сүрөттөйт.

№4 топ: Материалдын элементтеринин ортосунда байланыштарды (ассоциацияларды) түзүү мүмкүнчүлүгүн өнүктүрүүгө багытталган көнүгүүлөр.

9-көнүгүү. "Эки эс тутумун стимулдоо".

Баланын алдына жеке буюмдардын сүрөтү бар 15-20 карта (мисалы, алма, троллейбус, чайнек, учак, калем, көйнөк, унаа, ат, желек, короз ж.б.) коюлган. Алар балага: "Мен азыр бир нече сөз айтайын. Бул сүрөттөрдү карап чык, ар бир сөздү эстеп, бөлүп салууга жардам бергенди танда", - дешет. Андан кийин биринчи сөз окулат. Бала сүрөттү кийинкиге калтыргандан кийин, экинчи сөз окулат ж.б. Андан кийин, ал сунушталган сөздөрдү жаңыртыш керек. Бул үчүн ал четке кагылган сүрөттөрдү өз кезегинде алат жана алардын жардамы менен ага берилген сөздөрдү эстейт. Болжолдуу сөздөрдүн топтому: от, өсүмдүк, уй, отургуч, суу, атам, кисел, отуруп, ката, боорукердик ж.б.

10-көнүгүү.

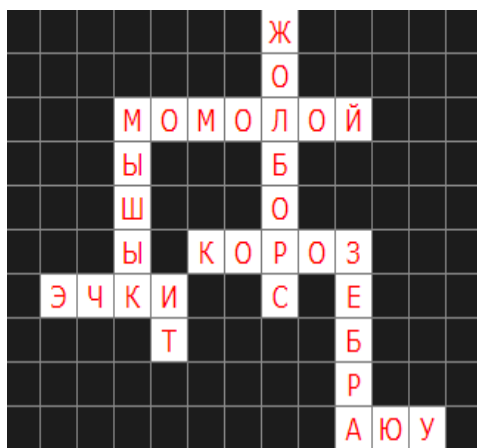
Сиз балдарга бир нече сөз бересиз, жаттап алууну жеңилдетүү үчүн, аларды бир нече ирет топтоп, биригиш керек. Анан аларды бириктирген окуяны ойлоп табыңыз.

Аюу	Аба
Жук ташуучу	Ваза
Аары	Мышык
Конгуроо	Кун
Ромашка	Суу

11-көнүгүү.

“Чиймеге жакшылап көз чаптырыңыз. Анда жаныбарлардын аттары көрсөтүлгөн. Бул жаныбарларды алардын аты коюлган жерлерде элестетип, аларды

бириктирип турган окуяны ойлонуп көргүлө" Андан соң сүрөт жабылып, балдар кагазга жаныбарлардын аттарын өз жерлеринде жазып бериш керек.

№ 12-көнүгүү. "Сөздөрдү эстөө"

Эми сиз балдарды логикалык байланышы жок бир нече сөздөрдү эстөөгө үйрөтүүгө аракет кылсаңыз болот. 10 сөз менен баштаңыз, мисалы:

Дарак, үстөл, дарыя, себет, самын, кирпич, тазалагыч, китеп, көзгөчүн. Бул сөздөр окуяга байланыштуу болушу керек:

"Жашыл кооз ДАРАК элестетип көрүңүз. Андан такта капталга чейин өсө баштайт, тактадан бут төмөн түшүп, УСТӨЛ чыгат. Биз көзүбүздү устолго жакындатып, анын түбүнөн ДАРЫЯга айланган көлчөнү көрөбүз. Дарыянын ортосунда бир СЕБЕТке айланган бурч пайда болот. Себет дарыядан жээкке учат. Сиз чыгып, бир четин сындырыңыз - бул ТАРАК болуп чыгат. Сиз аны алып, чачыңызды тарай баштаңыз, андан кийин САМЫН менен жууп алыңыз. Самын кургатылып, чачы КИРПИ ТАЗАЛАГЫЧ бойдон калат. Сиз абдан ыңгайсызсыз, жана сиз алып, чачыңыз менен тартасыз. Сагыз ордуна туруп, жарылып кетпейт. Ал жыгылганда, түз сызык менен кезектешип, китепче болуп калат. Сиз китепти ачсаңыз, анын ичинен КҮН көзүңүздө жаркырап турат "

Чоң кишинин ушул иштин баардык милдети - маалыматты туруктуу иштеп чыгуу жөндөмүн эске тутуп, ушул сыяктуу жазууларды түзүү, иреттөө жана издөө.

№ 13-көнүгүү. "Ырларды жаттап алуу".

Кандай гана текст болбосун, акыл-эс сүрөттөрүндө чагылдырылышы мүмкүн жана бул балдарга үйрөтүү керек болгон жаттоо ыкмасынын негизи.

- а) Поэманын биринчи сапын кылдат окуп чыгыңыз.
- б) Көзүңөрдү жумуп, ушул саптын мазмунун элестетип көрүңүз. Жарыктуу сүрөт тартууга аракет кылыңыз, ага кандай караарыңызды сезиңиз: сизге анын мазмуну жагабы же жокпу.
- в) Кийинки сапка өтүңүз. Үн чыгарып окуп, элестетиңиз. Бардык саптар менен бирдей уланта бериңиз.
- г) Балдардын баштарында, поэмада камтылган сүрөттөлүштөрдүн так сүрөттөлүшү керек. Аларга поэманы толугу менен үн чыгарып окуу, сөздү пайда болгон визуалдык сүрөттөр менен бекемдөө тапшырмасын бериңиз.

- д) Эми, балдарга айткыла, акыл-эс сүрөттөрүнөн баштап, поэманы эстөөгө аракет кылышсын. Көзүңүздү жумуп, эсиңизде калган сүрөттөрдү чыгарыңыз. Аларды өз сөзүң менен айтып бер.
- е) Ырды катуу окуп чыгып, өзүңүздү сынап көрүңүз. Керек болсо, ырды дагы бир жолу окуп чыгып, сүрөттөрдү тууралаңыз. Ошондой эле, бул сүрөттөрдүн кезектүүлүгүн тууралаңыз.
- ж) Ыр окуп жатканда, сөздөрдүн үнүн угуңуз.
- з) Ритмге жана рифмага көңүл буруңуз.
- и) Ар бир жолу жаттаган ырды талкуулаңыз; Балдар менен ырларды сүрөттөп, мүнөздөнүз, тексттин өзү жөнүндө өз ой-пикирлери менен бөлүшүүнү сураныңыз.

№ 14-көнүгүү. "Текстти жаттоо"

Көп учурда мугалим балдарды оозеки жана жазуу түрүндө (презентация), кайталоону үйрөтүүдө кыйынчылыктарга туш болот. Текст менен иштөөнүн болжолдуу вариантын сунуштайбыз, эстеп калууну жеңилдетет. Тексттин мазмунунун негизги идеясын аныктаңыз. Негизги нерсени аныктаңыз - бул эмне жөнүндө? Бул үчүн, балдар текстти эркин карасын. Наамына көңүл буруңуз.

Текст канча бөлүктөн турганын сураңыз. Эми алардын ар бир бөлүгүнүн мазмуну (эгер бар болсо) боюнча суроолорду берүүгө жардам бериңиз, анан окуп жатканда аларга жооп табууга мүмкүнчүлүк бериңиз. Бул балдарга иштин негизги идеясын иштеп чыгууга мүмкүнчүлүк берет.

Анын түзүмдүк курамын аныктоо үчүн балдар менен план түзүңүз. Бул үчүн, текстти узун абзацтарга бөлүңүз, алардын мазмунун жалпы идея бириктирет. План жазылышы мүмкүн, же параграфтагы негизги идеяны түзгөн ачкыч сөздөрдү

Балдарды бул ой-пикирлерди алгач, кийин өзүлөрүнө кайталоого чакыр. Эми балдар текстти тез арада кайрадан карап чыгып, негизги идеяларды, презентациянын тартибин жана негизги идеяны бекемдеген ачык образдарды жана мисалдарды баса белгилеши керек. Окуп жатканда, балдардан тексттин.

Иштин чоо-жайына өтүңүз. Алардын ичинен эң маанилүүсү балдар менен бөлүшүңүз. Акыры, балдардын жеке пикирлерине жана сын-пикирлерине өтүңүз. Балдар, автордун башкы каармандарга, окуяларга болгон мамилеси жөнүндө кандай ойдо экендигин билип алыңыз. Муну далилдеп берүүсүн сураныңыз. Андан кийин балдардын өзүлөрүнүн таасирлерин талкуулоого өтүңүз. Балдар автор менен макул болбой же макул эместигин билдирип, алардын эмне үчүн ушундай пикирде экендигин билдирүүгө аракет кылыңыз. Алардан эмнени жактырганын жана эмне жакпагандыгын так сураңыз. Жыйынтыктап айтканда, балдарга алты жөнөкөй суроого жооп берүүгө мүмкүнчүлүк бериңиз: ким кылат, эмне, качан, эмне үчүн, кайда, кантип? Бул балдардын эс тутумунун активдүү зонасында окуусун уланта берет.

№5 топ: Көрүү жана угуу тутумунун тактыгына байланыштуу көнүгүүлөр.

15-көнүгүү.

Ушул татаал сүрөттөрдү карап, эстеп көрүңүз. Ар бир сүрөттү эки секунддан ашпаган убакытка көрүүгө болот.

1-Маселе. Эки секунда өткөндөн кийин, сүрөт алынып салынат же жабылат жана бала эс тутуму аркылуу сурот тартат.

2-Маселе. Кантип жаттап алганыңызды айтып бериңиз.

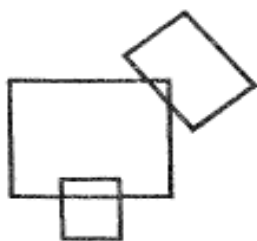

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

("Эс тутумдун нейрондук коррекциясы" китебинин сүрөттөрү. Д.Мэтсэн)

16-көнүгүү. "Ысымдар"

1-вариант:

1-тапшырма. Азыр мен бир нече ысымдарды атайм. Сиз аларды эстешиңиз керек (чет өлкөлүк аталыштар, балага тааныш эмес)

Эскертүү! Гертруде, Билл, Джон, Дейл, Фил, Джудит, Алекс, Белла, Дон, Рональд, Виктория, Маргарет, Генри.

2-тапшырма. Аттарды айт, эсте калган?

3-тапшырма. Бул аттарды топторго же класстарга бөлүңүз, мисалы: эркек жана аял. Дагы кайсы класстарды айырмалоого болот?

4-тапшырма. Бардык ысымдарды эстеп көрүңүз.

2-вариант: Эми мен бир нече ысым айтам. Сиз аларды эстеп калууңуз керек (сөзсүз түрдө балага белгилүү, жашаган өлкөлөрдүн аталышы)

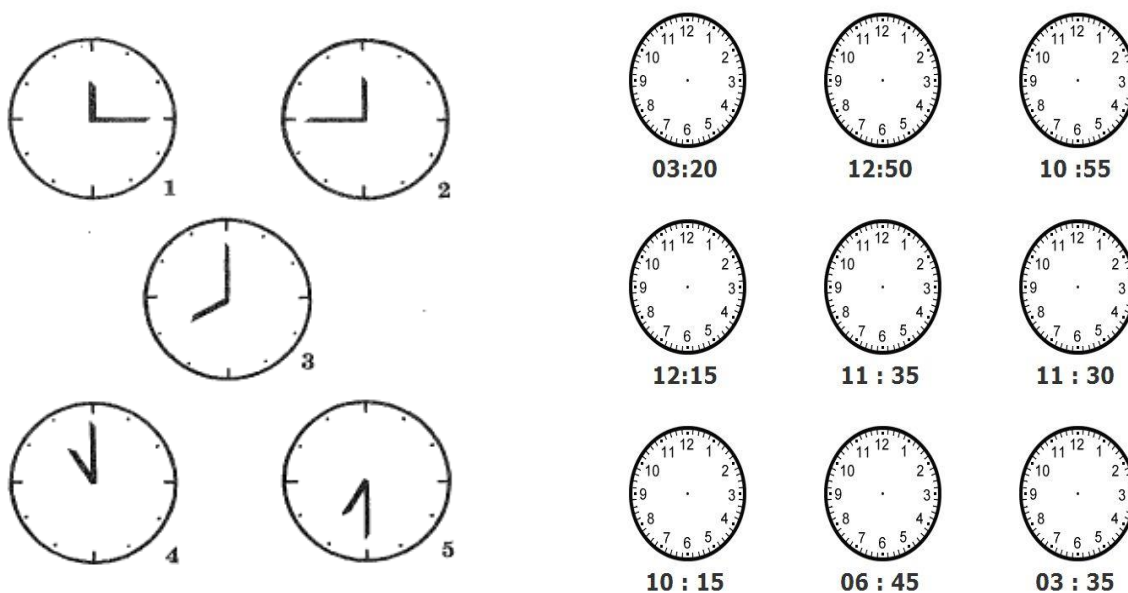
Мария, Руслан, Умут, Богдан, Вероника, Дина, Валентин, Азамат, Нурлан, Анара, Алима.

5-тапшырма. Мен сизге жаңы эле окуп берген ысымдар кайсылар? Кантип жаттап алганды айт.

16-көнүгүү. "Саат жана убакыт"

1-тапшырма. Биринчи саат канча убакытты көрсөтүп турат? Экинчи саат канча убакытты көрсөтүп турат? ж. б.

2-тапшырма. Жоопторуңузду эс тутум аркылуу тартууга аракет кылыңыз.

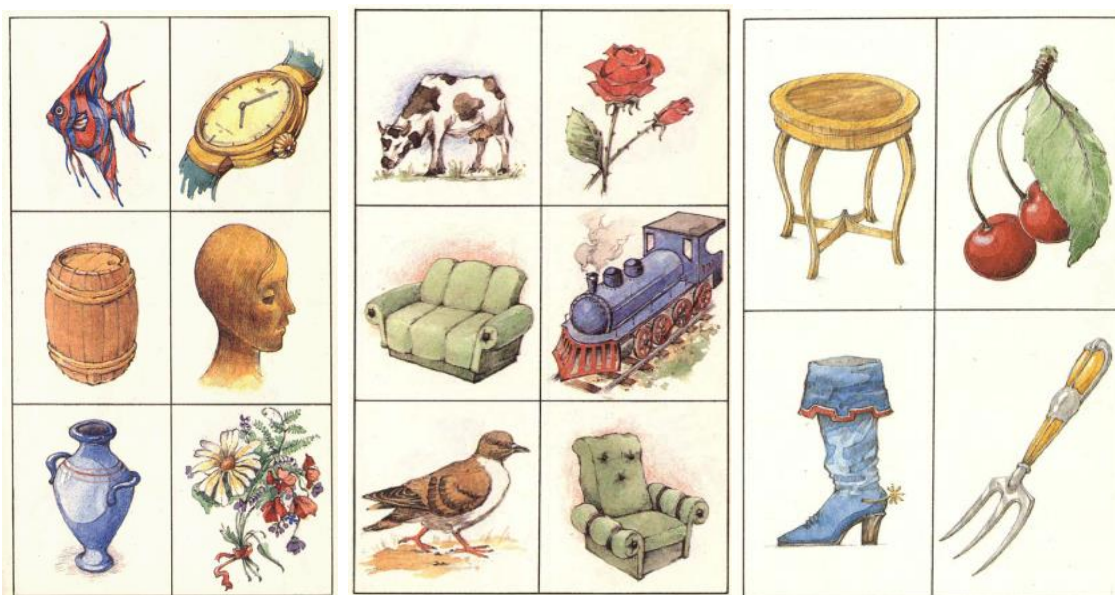
Көнүгүү № 17. "Сүрөттөр жана сөздөр" (методология)

1-вариант:

Биз сүрөттөрдү кесип алабыз.

Буурчак, ачкыч, кол араба, коңгуроо, стол, алча, отук, айры, балык, бочка, ваза, уй, диван, көгүчкөн, саат, баш, букет, роза, буу поезди, отургуч, желек, короз, кайчы, кол чатыр, карыя, көз айнек, чырак, бут, пианино.

1-тапшырма. Мен сизге ар кандай буюмдарды чагылдырган сүрөттөрдү көрсөтөм. Аракет кылыңыз аларды эстеп калганга.

Сүрөттөр балага 2 секунда аралык менен көрсөтүлөт. Андан кийин карта оодарылып, четке алынат. Иштеп жатканда, бала менен сүйлөшпөөгө аракет кылыңыз. Бардык мүмкүн болгон суроолорго тапшырманы аткаргандан кийин, жооп берүүгө болот. Бардык сүрөттөр көрсөтүлгөндөн кийин, 10 мүнөттүк тыныгуу кылуу зарыл. Ушундан кийин, бала сүрөттөрдүн жардамысыз эстеп калган буюмдарды айтат.

2-тапшырма.

2-вариант:

Мугалим сабактар учун интернеттен сюжеттик сүрөттөрдү тандап таба алат, аларды кесип эс тутуму учун жогоруда сүрөттөлгөндөй процедурадай колдонсо болот. Негизги сүрөт азыркы учурга байланышпаган белгилүү бир семантикалык окуяны болжолдошу керек. Сүрөттү гаджетте көрсөтсө болот, бирок кагаз түрүндө жакшыраак.

Мисалы:

Эскертүү. 2-вариант татаал, анткени ар бир сүрөт мурунку көнүгүүгө караганда көбүрөөк маалымат камтыйт. Мугалимге кыйыныраак сүрөттөрдү тандаш керек.

- Жаттоонун жыйынтыгын текшерүүдө төмөнкү ойлорду эске алуу керек:
- Бала сүрөттүн маанисин түшүнгөн жокпу?
- Ал каармандардын эмоцияларын туура чагылдырганбы?
- Актерлордун эмоционалдык абалын көрүп, түшүнүүгө аракет кылды беле?

Ал сүрөттүн чоо-жайына канчалык деңгээлде көңүл бурган: түсүнө, кийимине, өлчөмүнө ж.б.

Бул суроолор баланын эс тутумунун өзгөчөлүктөрүн түшүнүүгө жардам берет.

Эгерде бала жарымынан көбүнчө сүрөттүн маанисин түшүнүп, эстеп калса, анда бул анын жакшы маданий, арачылык эс тутумун көрсөтөт. Сүрөттү тактап, каармандардын сезимдерин, башынан өткөн окуяларды же өзүнүн эмоцияларын так, так жана көбүрөөк эстеген учурларда, бул анын эмоционалдык эс тутумунун өнүгүшүн айгинелейт. Эгер бала көпчүлүк учурда сүрөттүн чоо-жайын тезирээк жана күчтүү эстеп калса: сюжеттин фонун, штрихтер, түстөр, костюмдар, өлчөмдөр; контурлар, формалар ж.б., бул көбүнчө анын визуалдык эс тутумун жаттоодо чечүүчү ролду мүнөздөйт.

Баланын объектилерди жаттоодо кандай жардам бергенине өзгөчө көңүл буруу керек: фактыларды же корутундуларды, корутундуларды берүү. Туура корутундулардын болушу, балада логикалык ой жүгүртүүнүн бар экендигин билдирет. Бирок, сот чечимдеринин корутундулары гана эмес, ошондой эле ар кандай айтылыштар жаттоого жардам берет. Буну эске алуу керек.

Көнүгүү № 18 "Сандар"

Бул көнүгүү күчтүү жана начар окуучулар менен иштөөдө жакшы колдонулат. Начар окуган окуучуларга, эсептөө материалы же таяктарды эсептөө, Кюизнер таякчаларын колдонсо болот.

1-вариант:

Азыр мен сизге бир катар номерлерди көрсөтөм. Алар бир эле тартипте эсте калууга тийиш.

2 3 5 7 3 5 7

1-тапшырма. Сандарды кайталаңыз. Эстегениңизди айткыла. Бул сандарды кантип топтоштурууга болорун карап көрүңүз. Мисалы үчүн,

2 3 5 7 3 5 7

Вариант 2:

4 8 3 6 5 10 12

2-тапшырма. Эсиңизде болсун.

Бул сандарды жаттоонун бир жолу жөнүндө ойлонуп көрүңүз.

Мисалы, 4 эки эсе кичине 8ден, 3 эки эсе кичине 6дан, 5 эки эсе кичине 10дон, 1 эки эсе кичине 2ден.

Вариант 3.

3 5 9 7 13 5

3-тапшырма. Жаттоонун бир жолу жөнүндө ойлонуп көр!

Мисалы, бардык сандар тақ, бирок алардын тартибин эстен чыгарбоо керек.

19-көнүгүү. Мотор эс тутумун иштеп чыгуу.

Күчүк сөөктөн кийин кантип секиргенин эстейли. Көрсөт!

Уй кантип басат? Көрсөт!

Бука кантип сузот? Көрсөт!

Кантип мышык күн астында жатат? Мага көрсөт!

Трамвай рельсте кантип жүрөт? Көрсөт!

Тепкичке кантип көтөрүлүп жатасыз? Көрсөт!

Кантип оор салмактагы спортчу аянтчага чыгат? Көрсөт!

Унаа светофордо кандайча тормоз кылат? Көрсөт!

Кантип полиция кызматкери таякчасы менен унааны токтотот? Көрсөт!

Чоң эне көз айнегин кантип тууралайт? Көрсөт!

Сиздин балаңызга эмне болгонуна карабастан, аны МАКТОО керек!

Тапшырма. Эми мурунку оюндагы табышмактар эмне жөнүндө болгонун эстейли.

№ 20-көнүгүү. Тапшырма оозеки эс.

Мен сизге сөздөрдү окуп берем, сиз уккандан кийин, айтып бергиле. Сиз каалаган тартипте айта аласыз.

Көнүл бургула!

Картон	Калем	Чапан	Ширеңке
Араба	Таш көмүр	Мышык	Сыя
Дыйкан	Т. чычкан	Бычак	Кулпу
Пианино	Тапанча	Чылап к.	Кол
Өтүк	Бала	Уксус	Бак
Карта	Алмурут	Гүл	От
Дөбө	Дасторкон	Эмгек	

1-тапшырма. Эстеп калган сөздөрдү айт эстеймин.

(Баланын жообун жазууга болот, тапшырманы бүткөндөн кийин, сиз аларды талкуулай аласыз, мисалы, бала өзүнүн оюнан бир нерсе кошуп, түрүн же сөздөрдүн санын өзгөрткөн ж.б. Мунун себебин табууга аракет кылыңыз.)

2-тапшырма. Сөздөрдү кандайча жаттап алганыңызды айтып бериңиз.

21-көнүгүү. Бөлүнгөн сүйлөмдөр.

Мугалим карталарды алдын-ала даярдап, сүйлөмдөрдү бөлүктөргө бөлүшү керек

Маселе: "Бир нече кыска сүйлөм эки бөлүккө бөлүнүп чыкты. Бул сүйлөмдөр."

- Барабан дубалга илинген.
- Аары гүлгө отурду.
- Кир-оорунун себеби болот.
- Коркоктук - бул төмөн иш.
- Күн чыгыш тоодон чыгат.
- Заводдо өрт чыкты.
- Бөлмө абдан ысык.
- Эң жакшы эс алуу - бул түш.
- Ош - байыркы шаар.
- Темир жана алтын - металлдар.
- Кыргызстан - тоолуу өлкө
- Бала китеп алып келди.

Эми мен сизге ушул сүйлөмдөрдүн бөлүктөрүн окуп берем.

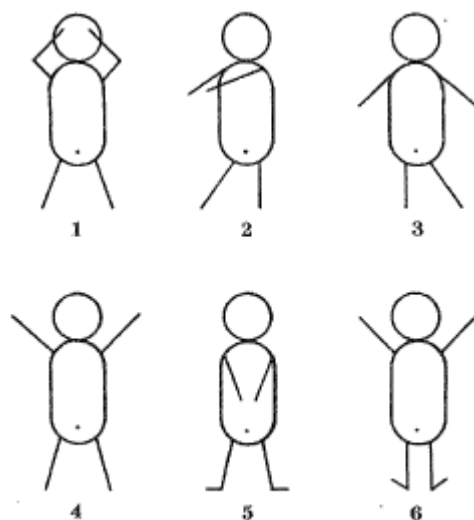
- Барабан.
- Гүлгө отурду.
- Кир
- Коркоктук.
- Тоолордо.
- Өрт чыкты.
- Бөлмөдө.
- Түш.
- Ош.
- Металлдар.
- Кыргызстан.
- Китеп алып келдим.

1-тапшырма. Мен сизге ушул сүйлөмдөрдүн жетишпеген бөлүктөрүн окуп берем, туура сөздү эстеп, сүйлөмдүн бардыгын мен окуган формада атасаңыз болот.

Күн чыгыш.

Аары

- Эң мыкты эс алуу.

Талкуу үчүн суроолор:

1. Бул сүрөттө эмне көрсөтүлгөн?
2. Канча кичинекей адамдар бар?
3. Кандай геометриялык фигуралар менен адамдар тартылган?
4. Сүрөтчү дененин кайсы мүчөсүн тарткан?
5. Сүрөтчү ар бир сүрөттө, канча дене мүчөсүн тарткан?

Ар бир адам жасаган нерсени сөз менен бөлүп көрсөтүү мүмкүнбү:

- Ал башын кармады.
- Ийилген өө баратат же турган.
- Кубанды
- Бир нерсе сурайт.
- Тизелеп тиленүү.

2-тапшырма. Эстегениңиз боюнча сурот тартыңыз.

24-көнүгүү. "Сөздөн окуяга".

1-вариант:

Мен сизге бир нече сөз берем, жана сиз аларды айкалыштырууга аракет кылыңыз. Ушул сөздөр менен окуя түзүңүз: талаалар, дөңгөлөк, чыны, экскаватор, тешик, чоңойткуч, жаз, чака.

Тапшырма:

Окуяны айтып бериниз; суранган сөздөрдүн бардыгын эстеп.

2-Вариант:

Сөздөр: достук, жаз, гүлдөр, крокодил, суу, ырлар, акча, кайгы, оору, январь.

Тапшырмалар бирдей.

3-Вариант:

Сөздөр: жолугушуу, кече, жер-жемиштер, тирөөч, майрам, буу поезди, талап, өрдөк, билдирүү, үн.

Тапшырмалар бирдей.

25-көнүгүү. "Семантикалык бирдиктер" билим берүү оюн техникасы.

I. Бөлүм. Мнемоникалык колдоону түзүү боюнча тренинг.

Нускама: "Эми биз текстти эстеп калууну үйрөнөбүз. Адегенде окуяны окуп чыгып, андан кийин бул окуянын негизги ойлорун баса белгилеп коюңуз. Бул үчүн текстке эки жолу суроо берүү керек: тексттин башында ким (же эмне) айтылган жана ал жөнүндө эмне айтылат? Бул суроолорго жооп бергенден кийин, төмөнкүлөрдү сурашыңыз керек: андан ары ким жөнүндө (же эмне) талкууланып жатат жана ал жөнүндө эмне айтылат? Ошентип биз тексттин аягына чейин иштейбиз. Баары сизге түшүнүктүүбү? (Сүрөттөн же кинотасмадан китепти милдеттүү түрдө колдонуу начар окуучулар үчүн гана). 5-8 жаштагы балдар үчүн, мугалимде болгон сүрөттөрдү, мультфильм, киноплёнка бар болгон окуяны тарта аласыз.

Окуу жана андан кийинки жумуштар үчүн, мисалы, К. Паустовскийдин "Коёндун буттары" окуясы келтирилген.

Коён буттары

Жайында чоң ата токойго аңчылыкка кетти. Ал сол кулагы жыртык коёнду жолуктурду. Чоң ата аны тапанча менен атып, бирок тийбей калды. Коён качып кетти.

Чоң атасы улады. Бирок күтүлбөгөн жерден ал коркуп кетти: бир жагынан аны түтүн каптап кетти. Шамал күчөй баштады. Түтүн калыңдады. Ал токой аркылуу өтүп кетет. Бактарды түтүн каптады. Дем алуу кыйын болуп калды. Чоң ата токойдогу өрт башталганын түшүнүп, анын алдынан от жакындаганын сизди. Чоң атанын айтымында, поезд мындай өрттөн кутула албайт эле.

Чоң атасы чуркап өтүп, түтүн көзүн жеп кетти. От ийиндерин кармагандай.

Бир маалда чоң атанын бут алдына коён секирип түштү. Ал жай чуркап, арт буттарын сүйрөп жөнөдү. Ошондо гана чоң ата, коёндун буту өрттөлгөнүн байкады.

Чоң ата коёнго сүйүнүп, оз жакынындай. Адамга караганда жаныбарлар өрттүн келип чыккан жерди жыпар жыттуу сезе аларын билген чон ата жана алар ар дайым сактайт. Алар от курчап турганда өлүшөт.

Чоң ата коёндун артынан чуркап жөнөдү. Ал чуркап барып, коркуп ыйлады: «Токто, балам, ушунчалык тез чуркаба!» Коён чоң атаны оттон алып чыкты.

Коён менен чоң ата токойдон көлгө чуркап жөнөштү. Экөө тең чарчап калышты.

Чоң ата коён алып, үйгө алып келди. Коёндун арткы буттары жана ичи күйүп калыптыр. Коён азап чегиб жатты. Чоң ата аны айыктырып, үйүндө калтырды.

Чоң ата аткан, сол кулагы жыртык коён эле, мергенчилик кылып атканда.

Окуяны окуп бүткөндөн кийин суроолор берилет. Биринчи сабакта, эгерде балада кандайдыр бир кыйынчылыктар болуп жатса, суроолорду мугалим же ошол замат окуучу өзү бере алат.

- М. Окуянын башында ким жонундо айтылган?
- Б. Чоң ата жөнүндө.
- М. Чоң атасы жөнүндө эмне айтылат?
- Б. Ал аңчылыкка барган (коёнду аталбай калган).
- М. Андан кийин, ким жонундо айтылат?
- Б. Чоң атасы жөнүндө.
- М. Ал жөнүндө эмне айтылып жатат?
- Б. Чоң ата токойдо өрт чыкканда барган.
- М. Андан кийин ким жөнүндө айтылат?
- Б. Чоң ата жөнүндө.
- М. Ал жөнүндө эмне айтылып жатат?
- Б. Чоң атаны коён өрттөн сактап калган.
- М. Окуянын аягында ким жөнүндө айтылат?
- Б. Чоң ата жөнүндө.
- М. Ал жөнүндө эмне айтылып жатат?
- Б. Чоң атасы коёнду өрттөн кийин айыктырган.

Мнемоникалык колдоону бөлүштүрүүнүн жалпы эрежелери

- Текст алдын-ала бөлүктөргө бөлүнгөн эмес. Материалды окуп жатканда негизги ойлор болуноот.
- Бөлүктөр негизги ойлордун айланасында түзүлөт. Тексттин негизги ойлору бир семантикалык байланышка ээ болушу керек - бири-биринен "агып", агымдай сыяктуу агып кетүү.
- Туура баяндалган негизги билдирүүлөр кыска аңгеме болушу керек.
- Эгерде жазылган бир нече сүйлөм башкаларга дал келбесе, анда негизги ой баса белгилен эмес жана тексттен ушул жерге кайтып барышыңыз керек.
- Мнемоникалык күчтүү ойлорду (негизги ойлорду) деталдуу, өз алдынча түзүп же тексттик сүйлөмдөрдөн алуу керек.
- 3-4 сабактан кийин, экөө тең: "Ким (же эмне) жөнүндө сөз болуп жатат?" жана "Бул жөнүндө эмне айтылып жатат?" - Биригип бири-бирине, аларды катуу чыгарып суроону беруунун кажети жок.
- Мнемоникалык таянычтарды түзүү боюнча окутуу ыкмасы 5-7 сабакты алат, жумасына 2-3 сабактан 20-30 мүнөткө чейин. Кыска окуяны эстеп калуу жана айтып беруу (негизги ойду баса белгилөө), кадимки акыл-эси бар бала үчүн кыйын болбойт.
- Методологиянын экинчи бөлүгүн колдонуу менен мнемоникалык иш-аракеттерди натыйжалуураак кылууга болот.

II бөлүм. Пландаштыруу

Методологиянын бул бөлүгү жаттоого семантикалык колдоо катары план даярдоого багытталган.

Негизги идеялар кыска аңгеме эмес, тексттин планы. Бул этапта, көзөмөлдөө пункттары пландын пункттары катары иштей баштаганда, студенттер ошол замат таанышып чыгышы керек болгон талаптар сунушталат: а) негизги ойлор пландын пункттарында айтылышы керек, ошондо ким (же эмне) жана эмне айтылып

жатканы түшүнүктүү. Окуянын ар бир бөлүгүндө; б) алар мааниде бири-бирине байланыштуу болушу керек; в) пландын пункттары так көрсөтүлүшү керек.

Ушул окутуу методологиясынын чегиндеги пландын пункттарынын тактыгы, алар сүйлөм түрүндө, сүйлөмдүн предмети, предикаты жана башка мүчөлөрү бар формулировкакаланышы керек дегенди билдирет. Мындай деталдуу сунуш чындыгында негизги идеяны билдирет. План - бир гана курал, ошондуктан ар ким өзү жактырган куралды тандап, максатына жетүүгө мүмкүндүк берет: эсиңизде болсун.

План түзүлүп бүткөндөн кийин, текстти окуп, эмне жөнүндөн айтылып атат, биринчи пунктта, экинчисинде ж.б. Андан кийин окуу китебин жаап, эсте калган нерселердин бардыгын үн чыгарып айтууга аракет кылыңыз, бирок планды карап чыгыңыз (бирок окуу куралын эмес). Андан кийин текстти кайра окуп чыгып, кайталоо учурунда унутулган нерсени жана эсте калгандыгын белгилеп, үн чыгарып айтып бериңиз.

Сунушталган схема боюнча текст менен иштөөдөн кийин, негизги ойлор гана эмес, башка материалдар да эсте калат.

6-топ: Ой жүгүртүү үчүн көнүгүүлөр.

26-көнүгүү. Оюн "карама-каршы окуя"

Баштапкы мектеп жашындагы балдар (бир эле учурда бир нече адам ойной алышат) тескерисинче окуя же жомок жазууга аракет кылышат. Мисалы, Л.Толстойдун "Туугандар көпүрөнү кантип курушкан" окуясын алалы. Алардын бири: «Ошентип, алар бактылуу жана бейпил жашоону башташты» деп коёлу. Дагы бирөө: "Бир туугандар өз айылына кайтып келишти". Үчүнчүсү: "Акыры, алар дүйнө чырдан артык экенин түшүнүштү." Төртүнчү: "Канчалаган адамдар көпүрө курууга аракет кылышса да, андан эч нерсе чыкпайт" ж.б.

27-көнүгүү. "Ассоциация" (метод С. Забрамная).

Бир топ балдар тегеректе тизилишет, аларды каалаган эки сөзгө чакырышат. Мисалы, күчүк жана топ. Балдарды ушул эки сөздү бир сүйлөмгө бириктирүүгө чакырабыз. Ким акыркы суйлом тузсо, ошол утуп алды. Сунушталган мисалда төмөнкү бирикмелер пайда болушу мүмкүн.

Күчүк топту ойнойт.

Күчүк топ сыяктуу секирет.

Күчүк тойгузуш керек, бирок топ жок.

Күчүк жумшак жана жылуу, ал эми топ жылмакай жана муздак.

Күчүктүн көздөрү топ сыяктуу тегерек.

Балдар күчүк жана топ менен ойногонду жакшы көрүшөт ж.б.

28-көнүгүү. Маселелер. Ой жүгүртүүсүн өркүндөтүү үчүн кылдаттык менен, логиканы жана тапкычтыкты талап кылган ойлонулган тапшырмалар. Ошол эле учурда, балада ушундай көйгөйлөрдү чечкенде, ушул сапаттар пайда болот. Алардын айрымдары.

Канча бут? Бала бөлмөгө кирип, төрт бурчунда үч мышыкты көрдү, ар бир мышыктын үчтон баласы бар экен. Сууроо: бөлмөдө канча бут бар экен?

Жооп: Эки бут бар (баланын эле), анткени мышыктардыкын бут дебейт.

Дарыгер бейтапка үч таблетка жазып берип, жарым сааттан кийин ичүүнү буйрук кылды. Дарыларды алуу үчүн канча убакыт талап кылынат?

Жооп: Бир саат.

Жипти кес. Балага узундугу 1 метр арканды 4 бөлүккө кесиши керек. Ал канча болуккө кесет?

Жооп: Үчкө кесилген.

Аталар жана балдар. Эки ата жана эки уул жолдо жүрүштү. Канча адам жолду басып өттү?

Жооп: Үч адам: чоң атасы, уулу жана небереси.

Өрдөктөр. Асманда өрдөктөр учушту: экөө алдыда, бирөө артта, бирөө экөөнүн ортосунда, үчөө катарында. Жалпысынан канча өрдөк учуп кетти?

Жооп: Үч өрдөк эле, биринин артынан бири.

Эгин баштыктары. Эгин толгон капчыктын жанына дагы бир эле эки кап жатыптыр. Эки экөөнү тең биринчи баштыктан өйдөгө чейин кантип дан менен толтурса болот?

Жооп: Бош баштыктардын бирин экинчисине салып, ошол эле жерге салып, андан кийин данды куюш керек.

Теннис тобу. Теннис топун кыска аралыкка учуп, токтоп, карама-каршы багытта кыймылдай башташы үчүн, аны кандайча ыргытыш керек, топ тоскоолдукка учурабашы керек, аны уруп же бир нерсе менен байлап албаш керек?

Жооп: Топту ыргытуу керек.

Кайык. Эки кенен дарыянын жанына келди. Жээктин жанында бош кайык бар эле. Кайык бир жерде турушу үчүн, алар кайыктын жардамы менен экинчи тарапка кантип жетише алышат?

Жооп: Эки адам дарыянын ар кайсы жээктеринен өтүп, кезек менен өтүп кетишти.

Ой жүгүртүү ой жүгүртүүгө негизделет.

Ой жүгүртүүнүн негизи - оймо-чиймелерди табуу. Оймо-чиймелерди табуу жөндөмү окууда калыптанат. Бул чеберчиликти кичинекей кезинен эле оюн аркылуу үйрөтсө болот.

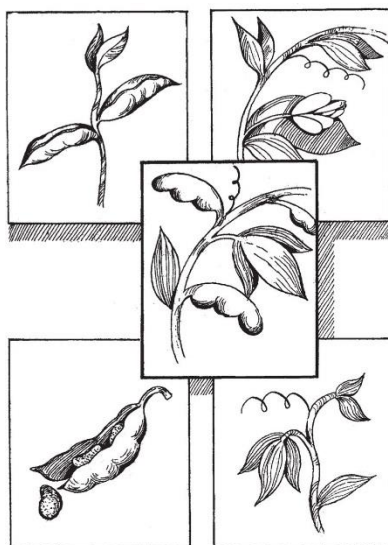
28-көнүгүү. Сүрөттөрдү туура жайгаштырыңыз (В. Лубовский техникасы).

Төмөндөгү сүрөттөрдү (5-6 жаштагы) балага көрсөтүңүз.

Бала окуялардын өнүгүшүнө байланыштуу сүрөттөрдү туура иреттеши керек.

Төмөндө квадраттардагы фигуралардын катарлары келтирилген.

Сүрөттөрдү иреттүү жайгаштырыңыз, өсүмдүктөр кандайча өнүгөт?

Ушул принципке ылайык, сиз “күндүн убакыты”, “мезгилдер”, “адамдын жашы”, “жаныбарлардын жашы”, “куштун жашы” ж.б. темаларды колдоно аласыз. Картакалар картонго жабышып, өзүнчө конвертке салынышы керек. Бул ыкма баланын лексикасын тез арада топтоого жана убакытты көрсөтүүгө жардам берет.

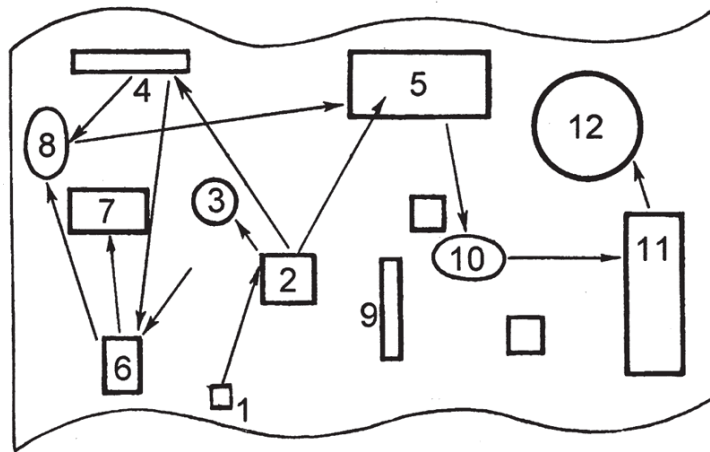
27-көнүгүү. "Эмне ашыкча" (Пиaget Ж. методдору).

Балага төмөндөгү сүрөттөрдү карап чыгууну жана сүрөттөрдү бир аныктоочу белги боюнча салыштырып, ашыкча эмне экендигин аныктоону сунуш кылабыз.

Төрт сүрөттөн айырмаланган сүрөттү сызыш керек, белгилери менен туура келбейт. Балдарга бул тапшырманы бир аз убакытка сунуштасаңыз болот. Ким бул тапшырманы тезирээк жана эң аз ката кетирсе, ал жеңет.

28-көнүгүү. Оюн "Кенчти Издөө" (А.Зак методдору).

Бул оюн атайын машыгууну талап кылат. "Кенч" тандалып алынып, аны сактоочу жай аныкталат. Андан кийин кенчти издөө картасы түзүлүп, андан ары издөө иштерин жүргүзүү үчүн бир нече баскыч бар. Мисалы, биринчи этапта, издөөнүн андан аркы багытын аныктоо үчүн, калыбына келтирүүнү чечүү керек. Экинчи этапта «тоонун жолунда» жүрүү керек. Үчүнчүсүндө - кошумча картаны таап, аны "байлыктын сандыгынын" ачкычын табуу үчүн колдонуңуз. Оюн параметрлери көп болушу мүмкүн. Андан да жакшы нерсе, бир гана бала ойнобой, бир нече бала ойносо, аларды эки командага бөлсө болот. Андан кийин бир команда экинчи топ үчүн "маршрут планын" даярдай алат жана тескерисинче. Үйдө жана көчөдө "кенч издеп" ойнор аласыз. Дагы айкыныраак болуу үчүн, биз бул жерде көп кабаттуу үйдө ойнор турган сценарийди беребиз. Сиз "кенч" катары каалаган кичинекей оюнчукту же дагы бир "материалдык" нерсени, мисалы, бир коробка шоколад же бир нече тыйынды колдонсоңуз болот. Бул "кенчибизди" батирдеги жашыруун жердеги кичинекей кутуга жашырабыз. Кийинки картаны тартыңыз. (Анын схемалары кагазга которулуп, белгилүү шарттарга ылайык жерлер белгилене берет).

Картада батирдин негизги багыттары көрсөтүлгөн: кире бериш бөлмө, уктоочу бөлмө, ашкана, жашоо бөлмөсү. Ар бир зонадагы негизги жерлер: стол, отургууч, диван, шкаф ж.б.

Издөө 1-кадамдан башталат, андан кийин көрсөтүлгөн багытта жебени басыңыз.

2-кадамда. Кайсыл жебе боюнча жылыш керек экендигин аныктоо үчүн, мугалим өзүнүн ребусун табып керек.

$$3 \times \dots + 1 - 4 = 12$$

(ЖООП : 5)

Эгерде оюнчу ребусту чечсе, анда ал эң пайдалуу жолдо баратат, жок болсо, анда каалаган жебени көздөй жөнөйт. Каалаган ойго жетип, оюнчу ушул жерде сунушталган тапшырманы аткарат. Төмөнкү айдоо жолдору мүмкүн:

1 - 2 - 5 - 10 - 11 - 12 (кенч);

1 - 2 - 4 - 6 - 8 - 5 - 10 - 11 - 12 (кенч);

1 - 2 - 3 - 6 - 7 - 8 - 9 - 5 - 10 - 11 - 12 (кенч).

Төмөнкү милдеттер ар бир кыймыл чекитине туура келет.

3-кадамда. Оюнчу "тоолук жолду" басып өтүшү керек. Бул үчүн, казыктарды, кубтарды полго коюңуз же жөн гана "үзүндүлөрү" бар бир нече кагаз барактарын жайыңыз. Оюнчу объектилердин жайгашкан жерин кылдаттык менен карап, аларды эстеп, анан алардын ортосунан көзүн жумуп өтүшү керек. Ар бир "ийгиликсиздик" бир айып болуп эсептелинет.

4-кадамда. Оюнчу "кыйратылган көпүрөнүн" алдына - аны "бүтүрүү" керек. Оюнчу сунушталган фигурада жетишпеген фигураны тартыш керек. Бул үчүн 3 мүнөт берилет. Ар бир кошумча мүнөттө бир айып упайы берилет.

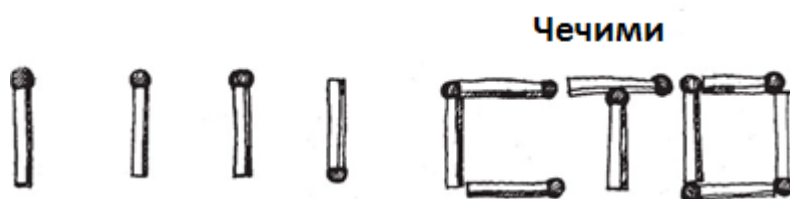
5-кадамда. Сизге "колунуз менен арканды кармап, түпсүз туңгуюкту кесип өтүү" керек. Бул пунктта оюнчу топту (же кызгылт сары) 10-пунктка өткөрүп берүүгө чакырат Бул үчүн колдоруңузду жана тиштериңизди колдонууга тыюу салынат. Топту ээктин астына кысып, колун "кулпуга" көтөрүп, жиптен кармап тургандай кылып, "жүктү" ордуна жеткирүү керек.

6-кадам. "Жол тосуу" пункту. Аны "тазалоо" керек. Оюнчу ширенке менен маселени чечет.

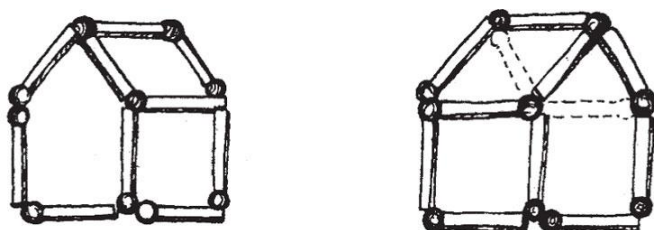
Ага үч кыйынчылык сунуш кылынат: жөнөкөй, орто жана татаал. Ал каалаганын тандай алат. Бирок эрежелер бар. Эгер оюнчу жөнөкөй көйгөйдү чечсе, анда эң узак жол 7-номерге өтөт. Эгер ал орто милдетти чечсе, анда 5 саны менен, ал эми эң кыйыны болсо - 10, оюн аягына чейин. Эгерде ал жөнөкөй маселени чечпесе, анда ал бир жаза упайын алат, эгер ал орточо маселени чечпесе - эки балл, эгер кыйын маселени чечпесе - үч балл.

Биринчи даражадагы кыйынчылыктар (жөнөкөй).

Төрт ширенкеге, беш ширенке кошуп, жүз жасаңыз.

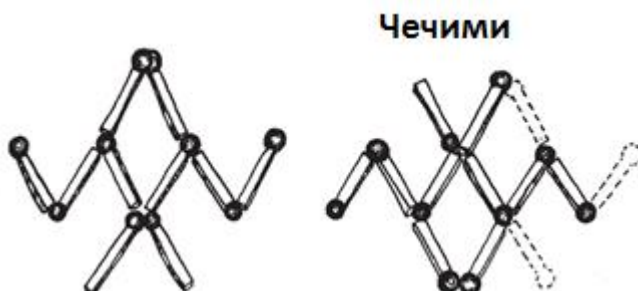

Үй ширенке менен курулган. Эки беттешти үйдүн башка жагына коюңуз.

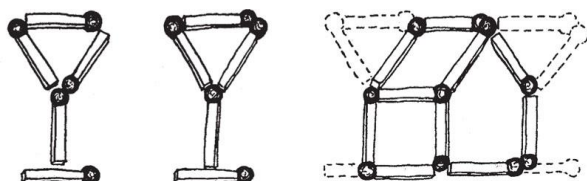

Экинчи даражадагы кыйынчылыктар (орто).

Ширенке рак оорусу сойлойт. Үч ширенкеди сойлоп тургандай кылып жайгаштырыңыз.

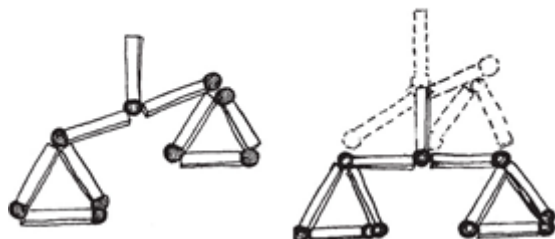
Эки стакан он ширенкеден турат. Үй жасоо үчүн алты ширенке уюштуруңуз.

Үчүнчү даражадагы кыйынчылыктар (кыйын).

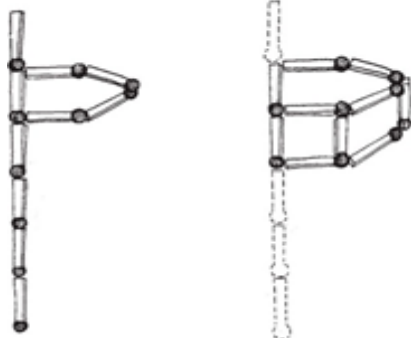
Тараза тогуз матчтан турат жана тең салмактуулукта эмес. Таразалар тең салмактуулукка жетиши үчүн, аларга беш ширеңке салыңыз.

Чечими

Аба-ырайы кесилиштери он ширенкеден турат. Төрт ширенкени кошсонуз, үй болот.

Чечими:

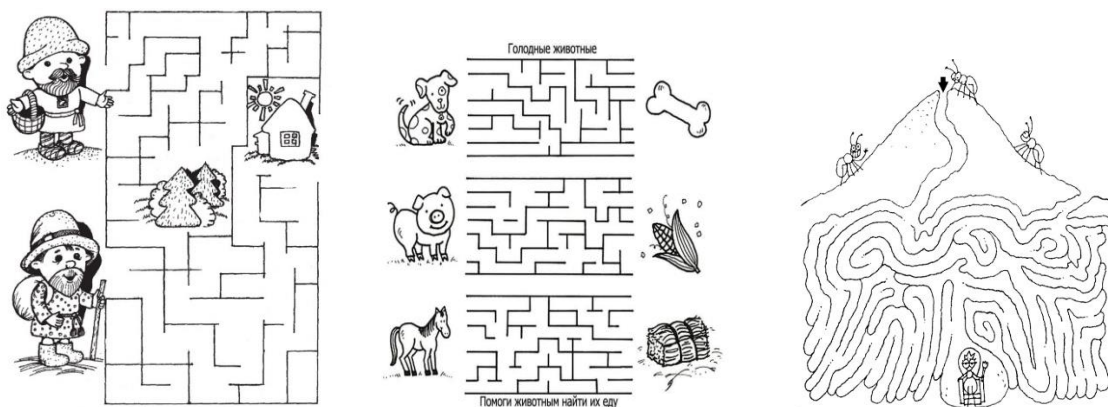
7-кадам. "Индиялыктардын кол салуу менен алып кетуу" керек. Оюнчу тактык тапшырмасын аткарат. Жөнөкөй бута сунушталат, анда ага топту (мисалы, стол теннисинен) же жип менен байланган калың кагаздан жасалган шарды сунуш кылуу керек. Кийинки баскычка өтүш үчүн, бутага үч жолу чабышыңыз керек. Эгер оюнчу кире албай калса жана аракет кыла бербей койсо, ага 3 упай айып салынат.

8-кадам. "Кол салуудан" кийин бардыгын тартипке салып, "талап-тоноочулуктан кийин" эмне жетишпегенин билиш керек. Бул тапшырма көңүл буруусун текшерет. Столдо же отургучта ар кандай буюмдар (кичинекей оюнчуктар, карандаштар, ачкычтар ж.б.) коюлган. Болжол менен 10-15 нерсе. Ойнокуч объектилерди жана алардын жайгашкан жерин 30 секундага эстөөгө чакырылат. Андан кийин оюнчу артты карайт, мугалим бир нече нерсени, алып салат. Ойногон бала эмне алынып салынганын жана кандайча өзгөртүлгөнүн аныкташы керек. Ар бир катага - 1 упай айып.

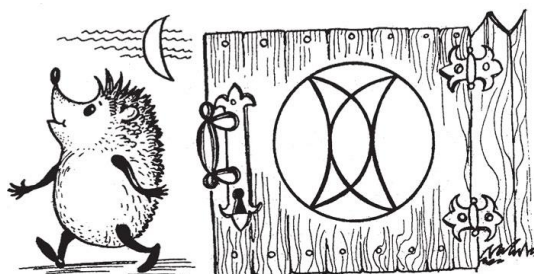
9-кадам. Алдыда - тоодо дарыя. Аны "асма көпүрө" аркылуу кесип өтүү керек. Бул үчүн, кадимки кийим-кечеден жасалган ат жабдыктары полго жайылып, аны аралап өтүшүңүз керек.

10-кадам. Сиз "жоголгонсуз". Лабиринттан тез арада чыгуунун жолун табыш керек.

Лабиринттин варианттарын ар кандай китептерден табууга болот, мугалим жашка ылайыктуу балдарды кабыл алышы керек. Мисалы,

11-кадам. Силер максатка жакынсынар. Казынанын кулпусун гана ачуу керек. Оюнчу сунушталган фигураны тартуу керек, кагаздан карандашты албай, биз сызыкка сызбастан.

12-кадам. Сиз казына үңкүрдөсүз. Эми сиз жашырылган казынаны гана табышыңыз керек. Кымбат баалу буюмдарды алаарда, оюнчу айып болгон упайларын иштеп чыгышы керек

Мисалы, ал атайын бир тамгага коп шаарларды айтыш керек, канча айып упайы бар болсо, ошончо шаарды. Ага сунуш кылса болот шайкеш жаңылмачтарды айтканга «Көп көпөлөк көкөлөп өтөт, Көк көпөлөк көкөлөп өтөт, Төрт көпөлөк бөлөк өтөт» или «Тектирдеги текеге, Тептирбегин чекеге». Тапкандан кийин «кымбат баалуу буюмду» оюн буткон болуп саналат. Сунушталган оюн бир бала менен ойнолсо болот жана топ менен, уйдо, кыштакта, короодо. Оюн этабынын санын көбөйтүгө же азайтууга болот. Оюнду жөнөкөйлөтүү үчүн, сиз бир каттамды колдоно аласыз жана эки эстафеталык команда.

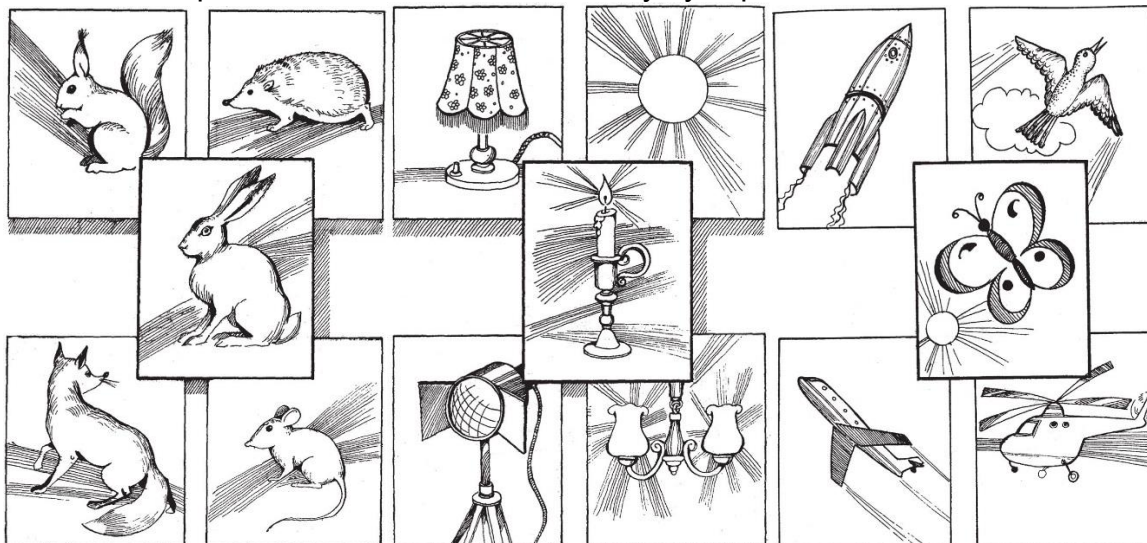
29-көнүгүү. "КИМ ...? ЭМНЕ "

Балага суроонун негизинде бир катар карталарды сунушталат, аларды иреттөө керек.

Бала ар бир сүрөттү талдап, суроого багытталган эң маанилүү белгини таап, картаны белгинин көрүнгөн даражасына жараша тизиши керек. Мисалы, "Ким күчтүү?" Сериясынын карталарында болушу мүмкүн: карышкыр, мең, жолборс, коён, түлкү. Бала аларды төмөнкүлөргө бөлүшү керек: жолборс, карышкыр, түлкү, коён, мең. Так ушундай эле ишти башка карталар менен жүргүзүү керек. Бир нече бала ойноп жатканда, ар бир бала өзүнүн карталарын алат жана анын карталарын тез жана катасыз тизген адам жеңүүчү болот.

- Ким көңүлдүү?
- Ким тез учат?
- Эмне жаркырап турат?
- Кайсы жылуу?

Сүрөттөрдү жаныбарлардын куйругунун узундугу боюнча жайгаштырыңыз
 Мурда жасалган көнүгүүлөрдө көрсөтүлгөндөй, карталар нейропсихологдор
 колдонгон тартипте баланын алдына коюлушу керек

№ 7-топ. Баланын сабаттуулугун жана ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүнүн методдору.

Инновациялык методдорго НЛП (Нейролингвистикалык программалоо) колдонуп нейропедагогдордун көнүгүүлөрү кирет. НЛП техниктери тышкы дүйнө менен таанышуу, мекен таануу сабактарында жакшы иштешет. Балдарга мүнөздөгү жүрүм-турум эрежелерин эстеп гана койбостон, бул эрежелерди "сезип" турууга мүмкүнчүлүк берет.

30-көнүгүү. Кинестетикалык визуализация жөнүндө (методология Ковалева С.В.)

Көзүңдү жумуп, өзүңдүн чөп деп элестет. Бирок короо кыш болуп, жылуу кар жуурканынын астында жайлуу кичинекей дан эгиндеринде уктайсың. Өзүңүздү кандай сезесиз? Сиз кандай түш көрүп жатасыз? Кар астында бир нерсе угуп жатасыңбы? (Балдар көздөрүн ачпастан, суроолорго үн чыгарып жооп беришет.) Бирок күн жылый баштаганда, сен нымдуу болуп, ыпылас болуп, данга сыгылып, таза абага жетүүнү кааладың. Ийиндериңизди кыймылдаткыла, жерди жанчып, бетине чыгып, жарыкка караңыз. Кандай гана кооз!

Өзүңүздү кандай сезесиз? Эмнени көрүп жатасыз? Сизди кандай үн курчап турат? Эми башыңарды көтөргүлө. Чөп эмес, адам экенибиз кандай жакшы! Токойго баргандарга эмне дей алабыз?

Балдар хор менен токойдогу жүрүм-турумдун кыскача эрежелерин айтып, колдору (буттары) менен ритмди кагышат, мугалим коңгуроо кагат. Андан ары үй тапшырмасы берилет: "Табиятты сыйла!" Деген темада кол менен сурот тартыңыз. Мисалы, үчүнчү класста окуу сабагында балдар А.Н. Толстойдун "Чөптөгү шүүдүрүм деген эмне?" Толстойдун тили татаал, анткени ал көптөгөн эскирген бурулуштарга ээ, балдар үчүн түшүнүксүз. Тексттин эмоционалдык байлыгы балдардын аң-сезимине жете бербейт. Бул учурда НЛП ыкмалары керек. Бул жерде тексттин жылышынын мисалы келтирилген.

Көзүңүздү жумуп, А.Н. Толстойдун менен биргеликте өзүңүздү көрүүгө аракет кылыңыз. Жылаңайлак буттарыңа нымдуу шүүдүрүм тийип, эртең менен таза абада дем алып, эс алгыла, уккула ... Эртең менен токойдун кандай үндөрү угулат? Балдар алдында элестетүү үчүн эркин, түшүнүктүү бир жагдай бар. - Эми мен сизге текстти дагы окуп берем, жана сиз автор менен токойдо акыл-эс менен

"жүрүүгө" аракет кыласыз (мугалим текстти окуйт). Текстти окуп бүткөндөн кийин, балдар өз кыялдарын айтып, суроолорго жооп беришти:

Визуалисттер: Алар өздөрүн каяктан көрүшкөн?

Аудиторлор: Алар эмне жөнүндө угушту?

Кинестетика: Алар эмнени сезишкен жана эмнени сезишкет?

Мугалим аңгеменин кандай ыкма менен жүргүзүлүп жаткандыгын белгилейт жана суроолор менен башка модалдыктарга өтүүгө жардам берет:

Визуалистке: Сиз эмнени уктуңуз? Сиз эмнени сиздиңиз?

Аудиторлор: Андан кийин эмне көрдүңүз? Сезимдериңизди биз менен бөлүшүңүз.

Кинестетика: Талаалар кандай болгонун сүрөттөңүз? Сизди курчап турган кандай үндөр угулду? НЛП техникасы балдардын текстти түшүнүү жана түшүнүү үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачат. Сүрөт сабагында текст боюнча иштөөнү уланта аласыз. Оң жарты шардын визуализациясы бар балдар бул иштен айрыкча кубанышат.

31-көнүгүү. Сабаттуулук стратегиясы (жазуу эрежеси).

Адамдын ички стратегиялары жөнүндө билимдерди колдонуунун мисалында сабаттуу жазуу техникасынын сүрөттөлүшү келтирилген. Бул ыкма чет тил сабактарында жакшы колдонулган, бирок аны башталгыч класстарда, тил эрежелерин аналитикалык жактан үйрөнө албаган балдар үчүн же угуу же фонемикалык кабылдоо жөндөмү начар балдар үчүн колдонсо болот "Тубаса сабаттуулугу" бар адамдар. Колдонуудагы грамматикалык эрежелерди колдонбостон жазыңыз. Аларда ката кетирбөөгө мүмкүндүк берген атайын стратегия бар: алар визуалдуу сүрөттөр түрүндөгү сөздөрдү жаттап алышат. Бул ыкма сөздөрдүн үлгүлөрүн угуу сүрөттөрү түрүндө сактоого караганда эффективдүү. Акыркы учурда, адам угуп, жазганда кырдаал жаралат. Эгерде бала эч кандай үндөрдү жакшы сүйлөй албаса, анда жазуу менен аларды ар дайым чаташтырат. Сөздүн үн нормасы туура калыптанып, айтылышы жана жазылышы бири-бирине дал келбесе дагы, күнүмдүк кеп учурдагы стандарттык образды бузат. Мындай учурда адам өмүр бою колдонулуп жаткан грамматикалык эрежелерге таянууга аргасыз болот. Сабаттуулук стратегиясы алдыңкы тутум катары визуалдык модалды камтыйт. Үйрөнүүнүн натыйжалуулугу грамматикалык эрежелерди жаттап алгандан бир топ жогору. Эрежени унутууга болот, стратегияны унутууга болбойт.

Компетенттүү катты түзүү ыкмасы бир нече конкреттүү ойлорду камтыйт.

1. Окуучуларга кийинчерээк таанып алышы үчүн, карталардагы сөздөрдүн үлгүлөрүн эстеп калуу үчүн визуалдык түрдө көрсөтүлөт.

2. Андан кийин, бир азга, ага стандарттуу сөздөр жазылган карточкалар берилет. Андан тышкары, ар бир карточка көрсөтүлгөн, сиз аны карап жатканда, көздүн ортоңку сызыгына салыштырмалуу жогору көтөрүлөт.

Бул визуалдык эс тутумга оңой жетүүгө мүмкүндүк берет, анда сөздүн стандартын сактоо керек. Картаны кыска убакытка презентациялоо адам сөздү таанып, бирок аны окуганга убактысы болбой, өзү менен сүйлөшүп алуу үчүн жүргүзүлөт. Болбосо, стандарт дароо сүрөттөрдүн эки формасында пайда болот - визуалдык жана угуу. Мындай учурда, сөздү жазып жатканда стандарттардын карама-каршылыгы келип чыгышы мүмкүн. Айрыкча, айтылышы жана орфографиясы дал келбесе. Адам канчалык көп окуса, ал ошончолук сабаттуу жазат.

Сабаттуулук окуу учурунда көздүн ортоңку сызыгына караганда жогорулаганда гана пайда болот.

Эгерде окуучу көзүн ылдый карап отурса (мисалы, жатып), сөздүн визуалдык формасы калыптанбаса, визуалдык эс тутумга жетүү кыйынга турат.

Жогорудагы ыкманы колдонуп, белгилүү бир сөздөрдү окуучудан сураңыз болот. Көздүн кыймылын байкоо колдонулган ички стратегияны башкарууга мүмкүндүк

берет: сөз жазуу учурунда көздөр алгач жогорку оң бурчка (көзгө жетүү), андан кийин ылдый солго (кинестетикалык сезимдерге жетүү) өтөт.

32-көнүгүү. "Кол жана тамга"

Көрсөтмөлөр. Ар бир саптын жогорку тамгасы үн менен айтылат. Төмөнкү тамга колдун кыймылын көрсөтөт: С-сол кол сол жакка, О - оң кол оң тарапка, В- эки колу жогору көтөрүлөт. Көнүгүү биринчи тамгадан акыркыга чейин, андан кийин акыркы тамгадан биринчи тамгага чейин ырааттуулук менен жасалат. Төмөнкү тамгалар менен плакатты же жеке карточканы жасай аласыз:

А Б П В Г Д Л П П В Л Е Ж З И К В Л П В Л Л М Н О П Л П Л Л П Р С Л Т У Ф В П Л
П В Х Ц П Ч Ш Я Л В В П Л В

Кийинки катарда алардын санын 300 тамга чейин көбөйтүүгө болот.

Көнүгүү № 33. Мейкиндиктик аракеттерди иштеп чыгуу ыкмалары (А. Семеновичтин методдору)

Бул ыкма сенсордук стандарттарды түзүү методикасынын логикалык уландысы, ошондуктан бала бир нерсени үйрөнөт, ошондуктан бала мурунтан тааныш сүрөттөр менен иштейт. Биринчи этапта, биз диагностикалык экспертизага окшоп, куб үлгүсүн көчүрүү үчүн балага сунуштайбыз. Бирок азыр көчүрүү таза баракта эмес, атайын "жазылып алынган" боюнча жүргүзүлөт, мында аянттын алдыңкы бети кара түстө, ал эми потенциалдуу кубдун башка жактары сызык менен басылат. Бул аркылуу биз балага жигердүүлүктүн индикативдик негизин беребиз, - дейт П.Я.Гальперин.

Үлгүлүү боёкторго негизделген бала өз ишинин натыйжасы жана үлгүнүн кайда экендигин билүү үчүн түстүү карандаш менен бойойт. Биринчи этапта, ал куб эмес, параллелепипед болуп чыгат, бирок анын аткарылышы бала үчүн жөнөкөй (сызыктуу сызыктар аз), мындан тышкары, бул моделде бала үч өлчөмдүү фигуранын айрым бөлүктөрү "көрүнбөгөн" экендигин көрөт. Тандалма жана "жазылып алынган" пропорционалдуулугу маанилүү, анткени балдар үчүн масштабдатуу (бир координат системасынан экинчисине өтүү) өтө кыйын

Биринчи этап. Мугалим тапшырма берет: "Ошол эле кубду тартыңыз." Алгач, балага кубдун аянттан кандайча айырмаланарын түшүндүрүүнүн кажети жок. Экинчи этапта, жумуш визуалдык мисал менен улантылат, бирок "жазылып алынган" жаңы сызыктар кошулуп, баланын ишине тоскоол болот. Үлгүнүн негизги аянты мындан ары кара эмес, ошондой эле сызылган. Бир жагынан, кубикти "үлгүгө жакыныраак" көчүрүп алуу мүмкүн, экинчи жагынан, жаңы стимулдарды эске албай коюу керек. Дагы бир жолу, түстүү карандаштар менен иштелип чыгат: кубдун алдыңкы бети кара карандаш менен, калган капталдары түстүү. Бул тапшырманы кандайча аткаргандыгын эстей алышы үчүн, балага багыт берүү үчүн, биринчи этапта жасалган чиймелерин (алардын эң жакшысын) берүү пайдалуу. Үчүнчү этапта, балага "штрихтерден" турган "көчүрмө китепчеси" берилет жана көчүрүү үчүн куб түрүндөгү визуалдык үлгүсү жок (сиз ага үлгү көрсөтүп, ошол замат алып салсаңыз болот - колдоо визуалдык эс тутумга өтүшү керек). Бирок ага сабактын экинчи фазасында жасалган 79 сүрөтүнүн эң мыкты үлгүсү катары берилген. Ал ар тараптан түстүү карандаштар менен боёлгон.

34-көнүгүү. Коос кубунан жасалгалоо.

Кичинекей окуучулар үчүн төрт иштин сандары колдонулушу керек. Бул ыкма менен иштөө үчүн, көлөмүнүн кубуна (1: 1 шкаласы) туура келген кагаз үлгүлөрүн даярдоо керек, анткени иштин баштапкы баскычтарында балдар көбүнчө

үлгүлөргө текшелерди коюшат. Жумуш эң жөнөкөй цифрадан башталат - "эки сызык".

Биринчиден, мугалим фигураны чогултат (жана ошол замат аны алып салат), андан соң балага төрт квадраттарга бөлүнгөн үлгү карточкасын берет (бул маанилүү, анткени ал сиз чогулткан фигуранын сандык параметрлерин карап чыгууга мүмкүнчүлүк берет), ошондой эле жамааттын буйругун көрсөткөн жебелер менен жардам картасын берет. Ошондой эле ал балага сүйлөө программасын берет:

1. Үстүнкү катардагы сүрөттү караңыз.
2. Аны квадраттарга бөлүңүз.
3. Аны тарт.
4. Диаграмма боюнча жебелер менен кураңыз.
5. Ошо сыяктуу эле, экинчи катарды түзүңүз.

Өзүлөрүнүн үлгүлөрүн тартуу үчүн, балдарга чекиттүү көчүрмө сунушталат, анда түстүү карандаштар менен кубдун ар кандай конфигурацияларын белгилөө ыңгайлуу. Аракеттин индикативдик негизин алуу үчүн, өзүлөрүнүн үлгүсүн аткаруу керек, бул шилтемени өткөрүп жиберүү мүмкүн эмес, башкача айтканда, бала сүрөт тартууга негизделбесе дагы, мугалим сүрөт тарта берсин, бирок баланын көрсөтмөсүнө ылайык: "Эми мен кайда сүрөт тарта алам? Анан кандай түс? "

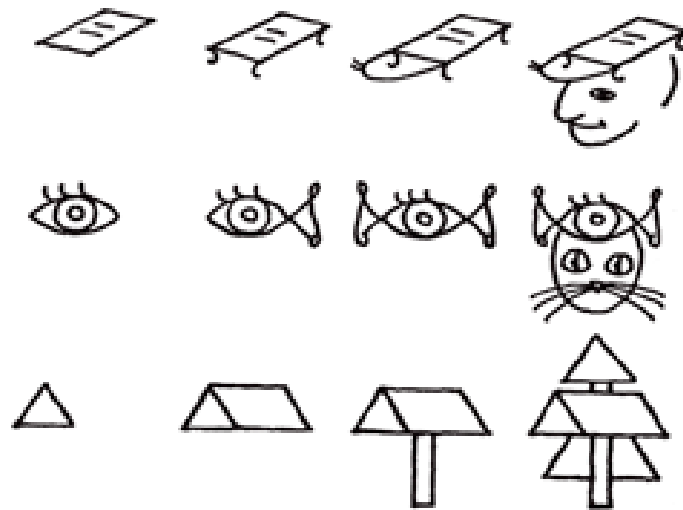
Куб менен иштөө бир нече этаптардан турат, алар иштелип чыккан үлгүлөрдү ырааттуу түрдө татаалдаштырат (сабактан сабакка): эң аз саны жарым куб болгон формалардан татаал конфигурацияларга чейин. Жебелер менен көрсөтмөлөрдөн тышкары, сиз (кийинки этаптарда) цифралар менен үлгүлөрдү колдоно аласыз - бул, айрыкча, жаш курактык топтогу балдар үчүн түшүнүү бир аз кыйыныраак (анткени эмне кылуу керектиги так көрсөтүлбөйт, бирок шифрлөөнү оозеки ыкмадан натыйжалууга чейин талап кылат). Бирок ошол эле учурда, балдарда "саат жебеси боюнча" деген абстракция түшүнүгү пайда болот, ал көп учурда колдонулат, бирок заманбап бала үчүн убакытты электрондук саат менен таанып, таануу кыйын. Ушундай ыкманы колдонсоңуз болот - Никитин кубиги.

35-көнүгүү. Бир нече кол менен сурот тартуу. (Л. Сиротюк методу)

Бардык катышуучулар кандайдыр бир сүрөттү элестетүүгө чакырылат. Андан кийин, кагаз бетинде биринчи бала боюна бүткөн сүрөттөлүштүн өзүнчө элементин сүрөттөйт. Экинчи оюнчу сөзсүз түрдө сүрөттөлгөн элементтен түртүп, анын планына өтүү үчүн мурунку ишин улантууда. Үчүнчүсү дагы ушу сыяктуу нерселерди так аткарат: акыркы натыйжа, эреже боюнча, абстрактуу нерсе, анткени формалардын бири да бүтпөйт, бирок бардыгы бири-бирине тегиз агат.

Бирок, эреже катары, акыркы продукт балдарды анча кызыктырбайт. Ырахат - бул башка адамдардын формаларын кармап калууга, өзүңүздү таңуулоого аракет кылганда пайда болгон образ жана күрөш, ошондой эле чыгарманын ар бир этабында пайда болгон жаңы мазмун жана сюрприздер.

Сиз атаандаштыктын элементтерин кошо аласыз - балдар командаларга бөлүнүп, ар бири өз сүрөтүн тартканда. Натыйжада жеңүүчү команда аныкталды. Мисалы:

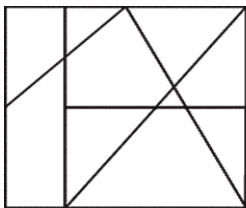

1 КАТЫШУУЧУ 2 КАТЫШУУЧУ 3 КАТЫШУУЧУ 4 КАТЫШУУЧУ
АКЫРКЫ
ВАРИАНТЫ

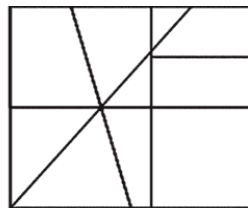
35-көнүгүү. "Торт бурчтук" же "Колумбус жумурткасы" ыкмасы (Лурия А.Р.)

Топто иштөөнүн эң натыйжалуу ыкмаларынын бири. Бул ишти аткарууда атаандаштык мүнөзү болушу керек, убакытты жана ылдамдыкты колдонушуңуз керек, ар бир жолу тезирээк иштешиңиз керек.

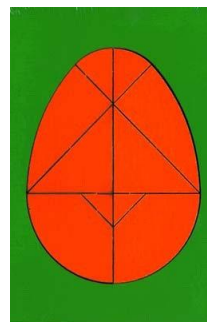
Бардык балдар 2ден 5 кишиге чейин топторго бөлүнөт. Оюн үчүн, пазл аянттары алдын ала даярдалган. 2 чарчы түстүү кагаздан кесилген. Аянттар ар кандай түстө болушу керек. Ар бир чарчы топ мүчөлөрүнүн ар кандай формадагы бөлүктөрүнө кесилген. Мисалы, команданын беш оюнчусу ойнойт. Көк, кызыл төрт бурчтуктар ж.б. даярдалат. Ар бири 10 бөлүккө кесилген. Эми, мугалимдер ар кандай конфигурациядагы жыгачтан жасалган моделдерди 40 сомдон таба алышат, бирок ушул сыяктуу төрт бурчтуктарды интернеттен тапса болот. Көбүнчө төрт бурчтуктар формасы алмаштырылат- сүйрү, үч бурчтукка болот.

Синий

Красный

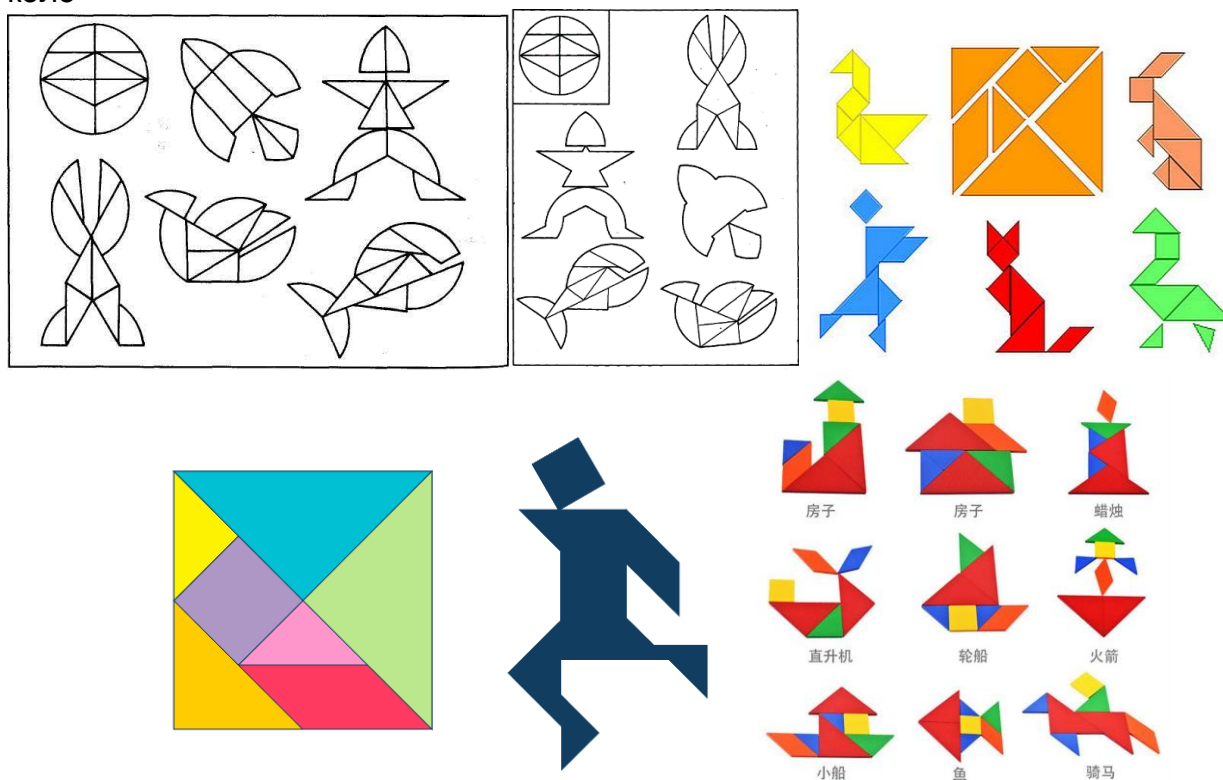
Ар бир оюнчуга үч бурчтуктун эки көк, эки кызыл деталдары бар конверт берилет. Оюн командалары бар болгондуктан, көптөгөн топтомдор сатылып алынат. Жетекчи топтун буйругу боюнча, алар конверттерин ачып, колдо болгон бөлүктөрдөн ошол эле түстөгү квадраттарды кошо башташат. Ар бир команда мүмкүн болушунча тезирээк үч чарчы кошушу керек. Бирок, бул оюнда оюнчулар үч эрежени сакташы керек.

1. Бүктөлүүчү аянттарда сүйлөй албайсыз.
2. Бала белгилүү бир бөлүктү талап кылган белгилерди көрсөтпөшү керек.
3. Сиз пазлдын чоо-жайын өзүңүз бере аласыз, бирок сиз аларды эч кимден ала албайсыз.

Эрежелерди оюн ээси көзөмөлдөйт. Эгер көптөгөн командалар болсо, анда ар биринин өзүнүн "контролеру" болушу керек. Эреженин бузулгандыгы үчүн команда бирден айып штрафын алат. Оюндун аягында жыйынтык аныкталат. Команданын иши убагында (мүнөт ичинде) пенальти упайларынын өлчөмү кошулат. Эң аз натыйжа алган команда жеңишке жетет: эң ылдам жана эң аз ката менен иштеген.

Ошондой эле сиз Колумбус жумурткасынын өзүнчө жумушка же жуптап иштөөгө колдонсоңуз болот. А Р. Лурия бул оюндун Чыгыш Сибирдеги саякаттарында колдонулгандыгын көргөн, ошондуктан бул издөөнүн башка аты "Монгол оюну же Танграм". Мугалим бул ыкма жөнүндө көбүрөөк маалыматты Драко М.В. "Колумбус жумурткасы" китебинен таба алат. Монгол оюну. Ошондой эле, өндүрүү жана колдонуу жөнүндө кеңири маалыматты <https://silcity.ru/golovolomka-sobrat-kvadrat-iz-4-chastei-tangram-svoimi-rukami/> веб-сайтынан караңыз.

көлө

Адатта танграм, 6-7 жаштагы балага жөндөмдүү. Танграмдын элементтеринен сиз даяр моделди кошушуңуз керек, бирок картада фигуранын силуэтти гана көрсөтүлгөн.

2 табышмак эрежесин эсиңизден чыгарбаңыз:

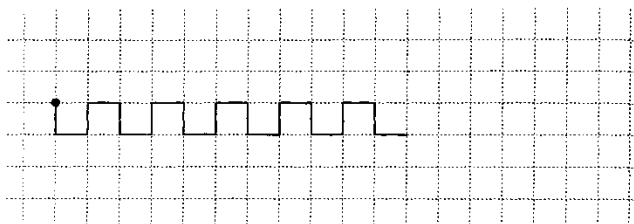
- 1) бардык 7 пазлды колдонушуңуз керек;
- 2) сандар бири-бирине дал келбеши керек.

36-көнүгүү. “Графикалык диктант” ыкмасы (Е. Д. Хомскийдин ыкмасы)

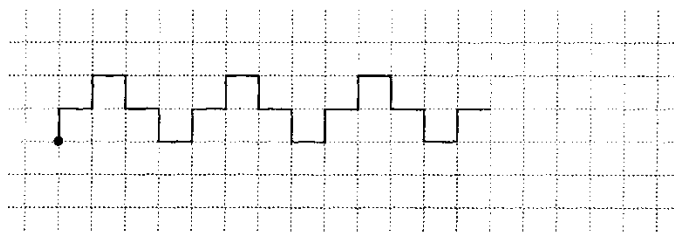
Материал 4 диктанттан турат, алардын биринчиси тренинг.

1. "Биз биринчи үлгүнү тарта баштайбыз. Карандашты эң жогорку чекке кой. Эскертүү! Сызык сызыңыз: бир уяча ылдый. Карандашты кагаздан жыртып алба, эми оң жакка бир кутучаны сал. Бир клетка жогору турат. Оң жактагы бир клетка.

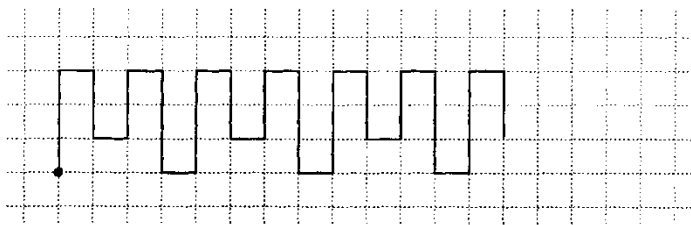
Бир клетка ылдый. Оң жактагы бир клетка. Бир клетка жогору турат. Оң жактагы бир клетка. Бир клетка ылдый. Андан кийин өзүңүзгө окшош нерсени тарта бериңиз. "

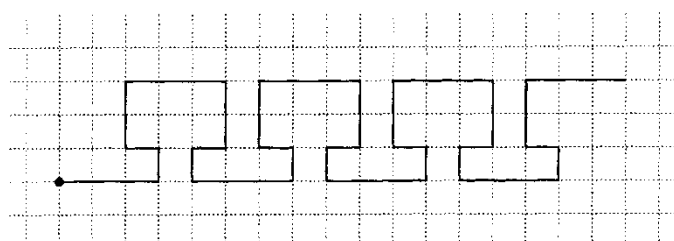
2. "Эми карандашты кийинки чекитке коюңуз. Даярдан! Эскертүү! Бир клетка жогору турат. Оң жактагы бир клетка. Бир клетка жогору турат. Оң жактагы бир клетка. Бир клетка ылдый. Оң жактагы бир клетка. Бир клетка ылдый. Оң жактагы бир клетка. Бир клетка жогору турат. Бири оң. Эми өзүңө ушундай үлгү калтырууну уланта бер ».

3. "Көңүл бургула! Үч клетка жогору турат. Оң жактагы бир клетка. Эки клетка ылдый. Оң жактагы бир клетка. Эки клетка жогору. Бири оң. Үч клетка ылдый. Оң жактагы бир клетка. Эки клетка жогору. Оң жактагы бир клетка. Эки клетка ылдый. Оң жактагы бир клетка. Үч клетка жогору турат. Эми өзүңүзгө ушул үлгү көрсөтүүнү уланта бериңиз. "

4. "Карандашты эң төмөнкү чекитке кой. Эскертүү! Оң жактагы үч клетка. Бир клетка жогору турат. Солдогу бир уяча (үн менен "сол" деген сөз баса белгиленет). Эки клетка. Оң жактагы үч клетка. Эки клетка ылдый. Солдогу бир уяча ("сол" деген сөз дагы үн менен белгиленет). Бир клетка ылдый. Оң жактагы үч клетка. Бир клетка жогору турат. Сол жактагы бир клетка. Эки клетка. Эми өзүңүзгө ушул үлгү көрсөтүүнү уланта бериңиз. "

Ар бир үлгүнү өз алдынча аткаруу үчүн бир жарымдан эки мүнөткө чейин убакыт берилет. Методдун жалпы убактысы 15 мүнөткө жакын.

№ 8 топ: Кинезиологиялык көнүгүүлөр.

Токуу, кылдуу мончок жана шакек, мозаика, кагаз кесүү сыяктуу иш-аракеттерде, адатта, күнүмдүк жашоодо жигердүү болгон биринчи үч бармагынын кыймылы колдонулат. Бармагы, сөөмөйү жана орто манжалары, ошондой эле пальманын чектеш бөлүгү жана ага тиешелүү кыймылдаткыч талаа колдун социалдык зонасы катары белгиленет. Акыркы эки манжалар - бул социалдык зонанын сыртында жайгашкан шакек жана кичинекей манжалар, адатта, күнүмдүк иштерде пассивдүү. Көнүгүүлөрдө шакек манжасын жана кичинекей манжаны колдонбостон, ыкманын эффективдүүлүгүн үчтөн бир аз төмөндөтөбүз. Мындан тышкары, мыкты кыймылдаткыч көндүмдөрдү өркүндөтүү боюнча сабактарда кысуу кыймылдарын гана эмес, керилүү - эс алуу, б.а. ийилген булчуңдардын жана бугулгон булчуңдардын кезектеги жыйрылышы жана эс алуусу. Максималдуу эффект алуу үчүн, көнүгүүлөр төмөнкүлөрдү камтышы керек:

- Кысуу, созуу жана колдун эс алуусу;
- Ар бир манжанын өзүнчө кыймылдары.

Айрыкча, колдордун ар башка кыймылдары колдонулган көнүгүүлөр өзгөчө мааниге ээ.

Симметриялуу жана достук кыймылдарынан айырмаланып, жөнгө салуу көбүнчө жүлүндүн деңгээлинде жүрөт, ар кандай типтеги кыймылдар жогорку деңгээлде жөнгө салууну талап кылат. Ушул түрдөгү кыймылдарды ишке ашыруу жана автоматташтыруу түп-тамырынан бери жаңы нейрон тармактарын түзүүнү талап кылат. Баланын мээсинин резервдик мүмкүнчүлүктөрү кеңейүүдө.

Сабактар жылуу-жумшак маанайда өткөрүлүшү керек, анткени эффективдүү баланын эмоционалдык жагымдуу иши. Стресс кырдаалындагы сабактар биргелешкен таасирин тийгизбейт.

Эгерде кинезиологиялык көнүгүүлөр негиздүү сабактарда колдонулса, анда төмөнкүлөрдү эске алуу керек: чыгармачылык иш-аракеттерди үзгүлтүккө учуратуу мүмкүн болбогон учурда, стандарттуу билим берүү иш-аракеттерин сериялык кинезиологиялык комплекс үзгүлтүккө учуратышы мүмкүн.

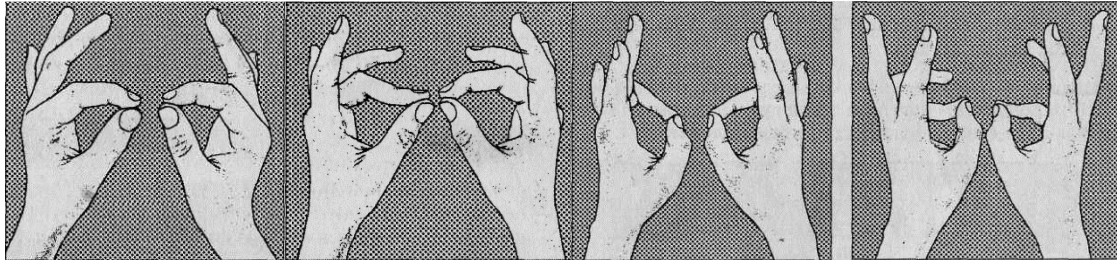
Эгерде окуучулардын интеллектуалдык потенциалын жана чыгармачылык элементтерин ачууну талап кылган күчтүү психикалык жүгү болсо, жумушка кирерден мурун атайын кинезиология комплексин колдонуу сунушталат. Бул оң жарым шардын ишине байланыштуу чыгармачыл иш-аракеттерди толугу менен чөмүлүү менен жүргүзүлүшү керек экендигине байланыштуу. Логикага, белгилерге, чиймелерге байланыштуу иш-аракеттер, демек, сол жарым шардын иши жана дискреттик кабылдоо атайын көнүгүүлөрдү жасоо менен үзгүлтүккө учурашы мүмкүн.

36-көнүгүү. Ортожарым шарлардын өз ара аракеттенүүнү өнүктүрүү үчүн (авторлор Пол Деннисон жана Гейл Деннисон.)

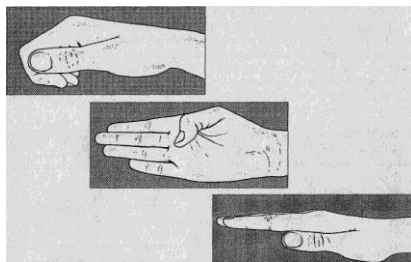
Көнүгүү акыл-эс ишин жакшыртып, жарым шарлардын ишин шайкеш келтирет, эс тутумду жакшыртат, көңүлдүн туруктуулугун жогорулатат, жазуу процессин жеңилдетет.

№1-Комплекс.

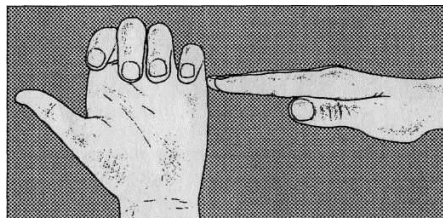
1. Кичине шакек. Балким, мүмкүн болушунча тезирээк, сөөмөйүңүздү индексте, ортоңку ж.б. байланыштырып, манжаңызды шакекке салып коюңуз. Сыноо түздөн-түз (сөөмөйдөн кичинекей манжага чейин) жана тескери (кичинекей манжадан баштап сөөмөйгө чейин) иретинде жүргүзүлөт. Башында, көнүгүү ар бир колу менен өзүнчө, андан кийин чогуу жасалат.

2. Муштум-кабырга-алакан. Үстөлдүн тегиздигинде колдун үч абалы бири-бирин алмаштырат. Алаканды бириктирип муштум, алакан кырынан кабырга, столдун устуно туз койсок алакан болот. Алгач оң кол менен, андан кийин сол менен, андан кийин эки колуңуз менен чогуу жасалат. Кайталоонун саны 8-10 жолу. Программаны өздөштүрүүдө же аны аткарууда кыйынчылыктарга туш болгондо, буйруктарды ("муштум-кабырга-алакан"), аларды катуу чыгарып же өзүңүзгө айтууга жардам бериңиз.

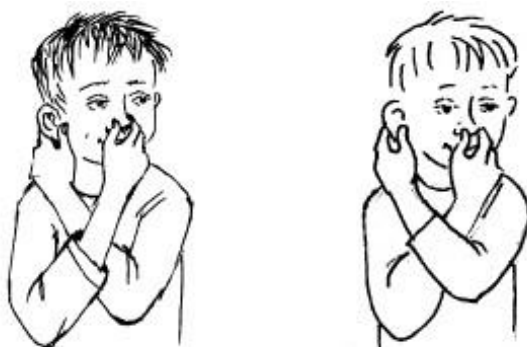
3. Лезгинка. Сол колуңузду бүктөп, бармагыңызды капталга коюп, манжаңыз менен манжаңызды өзүңүзгө буруңуз. Оң колуңуз менен, түз алаканыңыз менен горизонталдуу абалда, кичинекей манжаңызды солуңуз менен басыңыз. Андан кийин, бир эле учурда оң жана сол колдордун позициясын өзгөртүңүз. 6-8 жолу кайталаңыз. Абалды өзгөртүүгө жогорку деңгээлде жетишүү.

4. Тескерисинче жазуу. Столдун үстүнө бош кагазды кой. Эки колуңузга карандаш же кийиз учтуу калем алыңыз. Бир эле учурда эки колуңуз менен күзгү-симметриялуу чиймелерди жана тамгаларды тарта баштаңыз. Бул көнүгүү учурунда көзүңүздүн жана колуңуздун жайдары экендигин сезесиз. Эки жарым

шардын активдүүлүгү шайкештештирилгенде, мээнин натыйжалуулугу бир топ жогорулайт.

5. Кулак-мурун. Сол колуңуз менен мурунуңздун учун кармаңыз, оң колуңуз менен карама-каршы кулактан кармаңыз. Ошол эле учурда, кулакты жана мурунду бошотуп, кол чаап, колуңздун абалын "тескерисинче" өзгөртүңүз.

6. Жылан. Колуңзду алаканыңыз менен бири-бириңизге өткөрүп, манжаңызды кулпуга бекем кармаңыз, колуңзду өзүңүзгө буруңуз. Мугалим көрсөтө турган манжаңызды кыймылдаткыла. Манжа синкинезиядан алыс болуп, даана жана так кайталоо керек. Манжаңызга тийгенге болбойт. Кезек менен машыгууга эки колдун бардык манжалары катышышы керек.

7. Сегиз горизонталдуу (сабактын экинчи жумасынан башталат)

Тилиңиз менен тишиңизди туртуп, "сыртка чыгарууга аракет кылып". Тилиңизди бош кармагыла. 10 жолу кайталаңыз. Оозуңздагы тилди солго, андан кийин оң жаакка басыңыз. 10 жолу кайталаңыз. Тилдин учун астыңкы тиштин артында кармап, дөбө менен бүгүңүз жана эс алып кайталаңыз. 10 жолу кайталагыла.

Үчүнчү жумадан баштап окуучу үчүн дагы оор тапшырма беребиз.

Көзүңздүн алдыңызда оң колуңзду сунуп, манжаларыңызды муштум менен кысып, көрсөткүчтү жана ортоңку жагын калтырыңыз. Бул манжаларыңыз менен чексиздиктин белгисин мүмкүн болушунча чоңураак абада тартыңыз. Бул белгинин ортосунан кол көтөрүлгөндө, башыңызды бурбай туруп, бул манжалардын учтарынын ортосундагы боштукка көздөрдү бура баштаңыз. Көз салууда кыйналгандар (чыңалуу, тез-тез коз ачып жумуу) бул "горизонталдык сегиздин", адашкан жерди колуңзду бир нече жолу тартыңыз. Көздүн жылып турушун токтоосуз жана оңдоп-түзөө керек. Токтоочу жайда, "горизонталдуу сегиздин" сызыгы боюнча бир нече жолу артка жана кайра алдыга көз жүгүртүүдөгү жоготуу жасалышы керек.

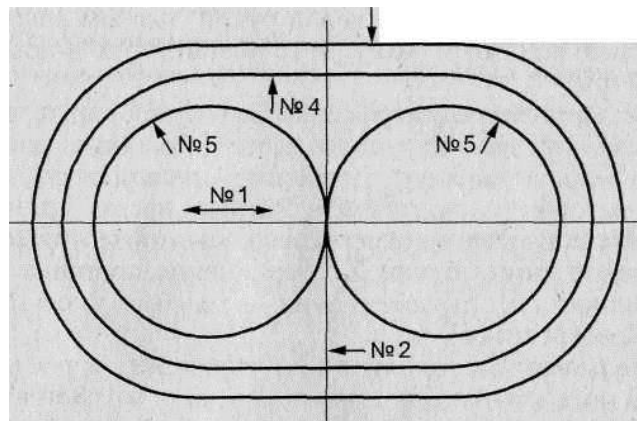
Сегизинчи жумадан баштап окуучу үчүн дагы бир оор тапшырма койоб.

Көздөр менен бир эле учурда манжаларыңызды горизонталдык фигуранын траекториясы боюнча кыймылдаганын караныз, тилди оозуңздан жакшылап жайып алыңыз.

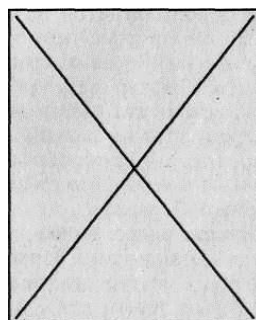
№ 2 Комплекс.

1. Кулакты укалоо. Сиздин кулакчаңызды, анан бүткүл кулунду укалаңыз. Машыгуунун аягында кулактарыңызды колуңуз менен сүртүңүз.

- 2. Кайчылаш кыймылдар.** Координацияланган кайчылаш кыймылдарды оң колуңуз менен сол бутуңуз менен (алдыга, капталга, арткыга) бир убакта жасаңыз. Андан кийин сол колуңуз менен оң бутуңуз менен жасаңыз.
- 3. Башыңызды чайкаңыз.** Терең дем ал. Ийниңизди жайып, көзүңүздү жумуп, башыңызды алдыга түшүрүп, акырындык менен башыңызды экинчи тарапка буруңуз.
- 4. Горизонталдуу сегиз сүрөт.** Абага горизонталдуу тегиздикте сегиз жолу үч жолу тарт, адегенде бир колуң менен, андан кийин башка колуң менен, анан эки колуң менен.
- 5. Симметриялык оймо.** Бир эле учурда эки колуңуз менен абада симметриялуу оймо менен сүрөт тартыңыз (көбөйтүү таблицасын, сөздөрдү ж.б. жазсаңыз болот).
- 6. Аюуну туурап термелип.** Аюнду туурап, экинчи тарапка термелип. Андан кийин колуңузга менен. Сюжет ойлоп табыңыз.
- 7. Кыйшыктуу абал.** Капталдагы отургучка отуруңуз. Буттар биригип, санды арткыга кысып. Оң колуңуз менен отургучтун арткы он карманыз, сол жагыңыз менен сол отургучту кармаңыз. Дем алып жатканда, көкүрөгүңүздү креслонун арткы жагында тургандай кылып, жогорку бурулушту жай буруңуз. Бул абалда 5-10 секундга туруңуз. Башка багытта дагы ушундай кыл.
- 8. Дем алуу гимнастикасы.** Ритмикалык дем алуу: дем алуу андан эки эсе кыска дем чыгаруу.
- 9. Көз үчүн гимнастика.** Көрүнүктүү мотор траекториясынын максималдуу өлчөмүнө чейин постердик диаграмманы жасаңыз (ватман барак, шып, дубал ж.б.). Атайын жебелердин жардамы менен машыгуу учурунда көздүн кыймылдашы керек болгон негизги багыттар көрсөтүлөт: өйдө-ылдый, солго-оңго, саат жебеси боюнча жана "сегиз" жолдун боюнда. Ар бир траекториянын өз түсү бар: № 1, 2 - күрөң, №3 - кызыл, № 4 - көк, № 5 - жашыл. Көнүгүүлөр токтоп турганда гана жасалат:

Адегенде картага Х түрүндөгү кесилишкен эки сызыкты (открытканын көлөмү) тартыңыз.

№ 3 Комплекс.

1. Төмөнкү көнүгүүлөрдү аткарып, көзүңүздү ушул сызыктардын кесилишине буруңуз: Туруп туруңуз. Сол бутту көтөрүңүз (бийик эмес), аны тизе бүгүп, оң колуңузду чыканагы менен сол буттун тизесине тийиңиз, андан кийин оң бутуңуз менен сол колуңуз менен. Көнүгүүнү 7 жолу кайталаңыз. Кол карама-каршы тизеге тийгенде жана ушул учурда көздөр Х тамгасынын сызыктарынын кесилишине топтолсо, мээнин сол жана оң жарым ортоңку сызыктары "кесилишет". Көнүгүү эки жарым шардын биргелешип иштешине жардам берет.

2. **Кыймылдаткыч.** Оң колуңузду сол жактагы үстүңкү булчуңга коюп, бир эле учурда сол колду, ийинди алдыга, андан кийин бирдей арткы бугулгон чыканактан 10-12 кичинекей тегеректи кылыңыз. Колуңузду абалын өзгөртүп, көнүгүүнү кайталаңыз.

3. **Кайчылаш жүрүш.** 6 жуп кайчылаш кыймылды жасаңыз, ордунда «жүрүп», сол жамбаш менен сол жагына жана тескерисинче. Жамбаштын бир жактуу көтөрүлүшүн жасап, "маршты" кайталаңыз. Андан кийин көнүгүүнү дагы кайталаңыз. Ошол эле учурда, Х тамгасынын сызыгынын кесилишине көз чаптырып, көнүгүүнү 7 жолу кайталаңыз. Бул көнүгүүнүн бир түрү - колу-бутун жогору көтөрүү менен басуу.

4. **Тегирмен.** Колу жана карама-каршы буту бир эле учурда, көздөр оң, солго, өйдө, ылдый карай кыймылдасын. Ошол эле учурда, денеңиздин ортоңку сызыгын кесип өтүп, колуңуз менен карама-каршы тизеге тийиңиз. Көнүгүү убактысы 1-2 мүнөт. Дем өз эрки менен.

5. **Кесилиш.** Бул көнүгүүнү аткаруу үчүн, Х белгиси бар калың кагаздын бош бети сунуш кылынат, ал учактан көздүн тегерегинде 20 см аралыкта жайгашкан, ал эми жарык берүү нормалдуу жана бирдей болушу керек. 45 секунда ичинде кесилишин карашыбыз керек (бир жумадан кийин машыгуудан кийин, кесилиш сүрөтү өз эрки менен болот). 45 секунддан кийин жарык фонун карап көрүңүз. Көзгө сүрөт көрүнүшү менен, акырындык менен маңдайга, андан кийин баштын таажысына айкашат. Бул мээ биримдигинин символу. Көнүгүүнү 3 жолу кайталаңыз.

6. **"Жогору караңыз" көнүгүүсү.** Оң колуңуз менен башыңызды ээгиңизге катып коюңуз. Калемди же карандашты алып, сол колун капталга 45 градус бурчка ыргытып, сол көзүн жаап, оң колу сол колундагы буюмду көрбөшү керек. Андан кийин, көнүгүүнү 7 секундага баштаңыз. Сол колуңуздагы буюмга көз чаптырып, көрүнүшүңүздү "түз алдыңызда" кылып өзгөртүңүз ("1-2-3-4-5-6-7"). Көнүгүүнү 3 жолу аткарыңыз, андан кийин 8 жолу жасаңыз. Андан соң "таптакыр карама-каршы" көнүгүү жасаңыз.

№ 4 Комплекс.

1. Туруп туруу. Омурткаңызды түз кармаңыз. Көзүңүздү жумуп. Сол колдун манжаларын ашказанга (киндиктен 5 см төмөн), оң колунун манжалары менен далы сөөктү ушаланыз. Бул учурда, куймулчакта өсүп келе жаткан кызыл шарды элестетиңиз. Көнүгүү жасоодо, сиз куймулчак ооруганын сезишиниз мумкун. Андан кийин тескерисинче - сол колу куймулчак менен, оң жагыңыз менен ашказаныңызды сылап, курсакта кеңейип кызгылт сары топту көрсөтөт.

2. Сол колу киндиктин ичинде, оң жагында көкүрөк аймагында. Көкүрөгүңүздү катуу сылаңыз, ал көкүрөк аймагында өсүп келе жаткан жашыл топту билдирет.

3. Ашказандын сол колу. Оң колдун сөөмөйү үстүңкү эриндин үстүндө, орто бармагынын асты эриндин астында. Оозуңузду ачыңыз. Эриндин жерин сүйкөңүз.

4. Сол кол ашказанга, оң - каштын ортосунда. Оң колуңуз менен укалаңыз. Маңдайыңызга жайылып бараткан көк шарды элестетиңиз.

Оң тешиктен дем алуу учурунда сол таноолорду дем алуу. Дем алып жатканда, "алтын күмүш" энергиясы сол таноолордон, тамактын сол тарабынан, жүрөктүн жана ашказандын сол тарабынан өтүп, аба сөөгүнө жетип, элестетип көрүңүз. Дем

алгандан кийин, "сары оорулуу энергия" дененин оң тарабы (боор, бөйрөктөр, жүрөктүн оң тарабы, кекиртектин оң тарабы жана таноо тешиги) аркылуу чыгат. Андан кийин оң тешиктен дем алып, сол жагына дем алыңыз. Циклдерди 3 жолу кайталаңыз.

Сары шарды элестетип, алаканын ортосуна караңыз. Колдоруңузду маңдай деңгээлинде алдыга созуңуз. Сөөмөйүңүздү жана бармагыңызды "үй" кылып бүктөп, манжаларыңыздын ортосун караңыз.

Отургучтун четине отуруңуз. Омурткаңызды түз кармаңыз. Төмөнкү бутуңузду оң тизеге коюңуз. Оң колуңузду билегиңизге тийгизип, билегиңиздин маңдайына тийгизиңиз. Оң колуңуздун үстүнө, сол кол үстүнө коюп, оң колуңузга окшош жерге тийгизиңиз. Бул абалда 1 мүнөткө отуруңуз. Андан кийин колу-бутун алмаштырып, дагы 1 мүнөт отуруңуз.

№ 5 Комплекс.

1. Көзүңдү жум. Үстүнкү жана астыңкы азуу тиштердин жана орто манжалар менен туташуу жерлерин бир эле мезгилде оң жана сол жагына укалаңыз, катуу, жай баракат уккан үндү чыгарыңыз.

2. Туруп, колуңузду креслонун арткы жагына кармаңыз. Бир бутуңузду денеңиздин алдына, экинчисин алдыңызга койуңуз. Тизеңизди бутуңуз менен алдыга сүйрөңүз. Арткы бутуңуз түз болушу керек. Денени түз кармаңыз. Башка бут менен дагы кайталайсыз.

3. Отурган абалда, балтырды экинчи тизеге коюңуз. Булчуңдагы чыңалган жерлерди өзүңүздүн колуңуз менен табыңыз жана аларды кармап, бүгүп, бутуңузду. Экинчи бутуңуз менен кайталагыла.

4. Отургучка отуруп, столго колуңузду алакан менен жаткызыңыз. Ийиндериңизди буруп, эс алыңыз. Көкүрөккө карата баштын тегерек кыймылын жасаңыз. Дем алуу учурунда дем алуу дененин борбордук сызыгы боюнча өтүшү керек.

5. Отургучка же полдо жумшак жерге отуруп, колуңуз менен креслонун колдорун кармаңыз. Бутуңузду көтөрүп, тегерек кыймыл жасаңыз, алгач бир багытта, андан кийин башка багытта.

Отуруп, буттарыңызды сунуп, аларды кесип өтүңүз. Колуңузду алаканыңыз менен капталга буруп, манжаңызды кулпуга жана көкүрөк деңгээлине буруп, ыңгайлуу кылып салыңыз. Тыныгыңыз, көзүңүздү жумуп, терең дем алыңыз.

№6 Комплекс

1. Кулагыңызды алдыга тартыңыз, анан 10го чейин акырындык менен артка тартыңыз, көзүңүздү жумуп, андан кийин көзүңүздү жумуп, баштаңыз. 7 жолу кайталаңыз.

2. Бир мүнөт бою манжаларыңыздын тегерек кыймылы менен жаагыңызга укалаңыз. Эки манжаңыз менен, бетиңиздин ээгине жана маңдайына тегерек тартыңыз. 30га чейин санаңыз.

3. Көзүңүздү жумбастан үстүнкү жана астыңкы кабактарды укалаңыз, 1 мүн.

4. Мурдуңузду сөөмөйүңүздүн башы менен мурундун түбүнөн чекеге чейин 20 жолу укалаңыз.
5. Оозуңузду жана төмөнкү жаакты алгач солдон оңго, андан кийин тескерисинче - 10 жолу кескин кыймылдарды жасаңыз.

№ 7 Комплекс.

1. **Пил сүрөтү.** Туруңуз пилди турап. Тизелер бир аз бүгүлдү. Башын ийинге чейин ийип. Колуңузду алдыга сунуп, көргөнүңүздү тартыңыз. Андан кийин экинчи колуңуз менен ушул нерсени кайталаңыз.
2. **Башын чайкоо.** Оң колуңуз менен сол далыңызды күч менен кармаңыз, денеңиздин ортоңку сызыгын башыңыз менен акырын, солго, анан оңго буруңуз. Баштын үч бурулушу үчүн эки дем алуу циклин жасаңыз. Башка ийниңиз менен кайталаңыз.
3. Туруп, колуңузду отургучтун арткы жагын кармаңыз. Бир бутту дененин алдына, экинчисин артына коюңуз. Тизеңизди бутуңуз менен алдыга сүйрөңүз. Арткы бутуңуз түз болушу керек. Денени түз кармаңыз, эс алып. Башка бут менен кайталайбыз.
4. **Моюн айлануусу.** Башыңызды акырындык менен экинчи тарапка буруп, эркин дем алыңыз. Ээкти мүмкүн болушунча төмөн түшүрүү керек. Ийиндериңизди бошотуңуз. Биринчиден, башыңызды ийниңизге көтөрүп, андан кийин ийиндериңизди төмөн каратып, башыңызды айландырыңыз. Адегенде көзүңүздү жумуп, андан кийин көзүңүздү жумуп, башыңызды буруңуз.
5. Отургучка отуруп, буттар алдыга сунуп, аларды кесип өтүңүз. Манжаларыңызга жеткенге, алдыга эңкейгиле. Денени көтөрүүдө дем алуу, эңкейип жатканда дем чыгаруу. Көңүгүүнү үч жолу кайталаңыз жана буттардын кесилиш абалын өзгөртүңүз.
6. **Кесилиш кадам.** Ордунда жүргөндө кол менен буттар менен кесилиш айкашкан кыймылдарды жасаңыз. Биринчиден, алдыңызда бутуңузга карама-каршы буттарыңызды тийгизип, андан кийин артыңызды караңыз. Ошол жерден секирүү менен коштолсо болот.
7. **Сегизинчи.** Көзүңүздү жумуңуз. Бир колуңузду манжалары менен көзүңүздүн алдына сегиз бурчтуу сызыңыз. Манжаңыздын кыймылдары менен көздөрүңүздү караңыз. Сегиз сандын көлөмүн көбөйтүп, сүрөт тартууну уланта бериңиз. Машыгуу учурунда эс алып, көзүңүздү ачыңыз. Көрүүнүн курчтугун текшериңиз.
8. **Сегиз чыканак.** Туруп, буттарыңызды эки тарапка жайып, буттарыңызды тизелериңизден бир аз бүгүп алыңыз. Сегиз жарымды оң чыканак менен серпиңиз. Көздөр чыканактын кыймылын аткарышы керек. Фигуранын ортосун сегиз артка жылдырыңыз. Фигуранын ортосун сегиз жолу артка жылдырып, бурчту капталга түртүңүз. Сол жагы менен да ошондой кыл.
9. **Канаттар.** Тур. Буттардын далысынын туурасы бир-биринен алыс. Тизелер жайдары. Колуңузду кысып, чыканактарыңызды бүгүңүз. Бир эле учурда эки колуңуз менен сегиздин фигурасын тартыңыз. Алдыга алдыга, артка жана ылдый, андан кийин өйдө, астына жана төмөн. Ээк колу менен бурулат. Учуп баратканыңызды сезгенге чейин бир нече жолу кайталаңыз. Азыр учуп: колдор ачык жана бекер. Дем алып жатканда, байпаңызга сүйкөнүп, алдыга эңкейгиле. Дем чыгарып жатканда, туруңуз. Кайра дем алып, жанданып жатканыңызды элестетиңиз.
10. **Кенч.** Бөлмөдө оюнчук же конфет жашырылган. Мугалимдин буйруктарына көңүл буруп, мисалы: “Эки кадам алдыга, бирин оңго, ж.б.”.

№ 8 Комплекс.

1. Бир гана таноо аркылуу дем алыңыз (алгач солго, андан кийин оңго).

- 2. Жумуртка.** Полдо отуруп, тизеңизди ашказаныңызга тартыңыз, колдоруңузду алар менен кучактаңыз, башыңызды тизеңизге катыңыз. Тараптан, тарапка баскыла, эс алуу үчүн.
- 3. Кайык.** Арткы жатып, колуңузду сунгула. Буйрукта бир эле учурда түз бутту, куралды жана башты көтөрүңүз. Абалды мүмкүн болушунча узак кармаңыз. Андан кийин ашказанга жатып ушул көнүгүүнү жасаныз.
- 4.** Көздүн жана тилдин биргелешкен кыймылы. Оозуңуздан, тилиңиз жана көзүңүз менен бирге, сегиз фигуранын жолунда тегерек кылып, биргелешип кыймыл жасаңыз. Алгач, бир багыттуу кыймылдар иштелип чыгат, андан кийин - көп багыттуу кыймылдар.
- 5. Тил үчүн гимнастика:** ар кандай багыттагы кыймылдар, тилди ороп жана кысуу, уюп калуу.
6. Колуңузду эки колуңузду манжалары тийгендей кылып бир нече жолу чаап коюңуз. Андан кийин муштумдарды чабуу, багыттоо керек.
- 7.** Көзүңүздү жумуңуз. Сиздин колуңузга бериле турган кичинекей нерсени аныктап көрүңүз (ачкыч, топчу, кыстырма ж.б.). Башка колуңуз менен аны кагазга тартыңыз.
- 8.** Полго жатып, тизеден чыканакка (колуңуз менен) тийип, ийиндерди бир аз көтөрүп, бутуңузду бүгүңүз. Адегенде бир тараптуу, андан кийин кайчылаш кыймылдарды жасаңыз.
- 9.** Аркаңар менен жатып, буттарыңызды чогуу көтөрүп, абада үлгүлөрдү, сандарды, тамгаларды жазыңыз.
- 10.** Жупташтыруучу көнүгүүлөр: бири-бирине каратып туруу. Өнөктөштөрдүн бири колу же буту менен кыймыл жасайт, экинчиси аларды тескерисинче туураш керек.

№ 9 Комплекс.

Колдун өзүн-өзү укалоо пассивдүү гимнастиканын бир түрү. Массаж булчуң системасына жалпы күчөтүүчү таасирин тийгизет, булчуңдардын тонусун, ийкемдүүлүгүн жана контрактуулугун жогорулатат. Массаждын таасири менен чарчаган булчуңдун иштеши толугу менен эс алууга караганда тезирээк калыбына келтирилет.

Тутумдуу укалоо жардамы менен жүрүүчү рецепторлордун функциялары жакшырат, мээ кабыгындагы булчуңдар жана кан тамырлары менен рефлектордук байланыштар чыңдалат. Укалоо таасири менен мээ кабыгына жеткен теринин жана булчуңдардын рецепторлорунда импульстар пайда болуп, борбордук нерв системасына тоникалык таасир тийгизет, натыйжада анын бардык системаларга жана органдарга карата жөнгө салуучу ролу жогорулайт. Өзүн-өзү укалоонун төмөнкүдөй ыкмалары бар: сылоо, ушалоо, жууруу, кысуу, активдүү жана пассивдүү кыймылдар. Мыкты көрсөткүч кол укалоочунун жардамы менен көрсөтүлөт.

Комплексте үч түрдөгү көнүгүүлөр камтылган: колдун арткы тарабын өз алдынча укалоо, алакандарды өз алдынча укалоо, манжаларды өз алдынча укалоо.

- 1.** Оң колдун төрт манжасынын жазмаларын сол колдун манжаларынын түбүнө колдун арткы жагына коюңуз. Чектелген кыймыл менен терини 1 см "алдыңкы-арткыга", акырындык менен билек муунуна карай жылжытыңыз ("сызыктуу" кыймыл). Башка колу менен да ушундай кыл.
- 2.** Сол колдун колу менен билегин үстөлгө коюңуз. Оң колуңузду алаканынын учу менен сол пальманын арткы тарабын "аралап" туураңыз ("тик бурчтуу" кыймыл). Башка колу менен да ушундай кыл.
- 3.** Сол колду жана билекти столдун үстүнө коюңуз. Оң колуңузду сол колуңузду алаканынын арткасына укалоо жасаңыз. Оң колуңуз үчүн дагы ушундай кылыңыз.

4. Оң колдун манжаларынын илгичтери менен муштумдарды байлап, сол колунун алаканына жогору жана төмөн жылыңыз ("түз" кыймыл). Оң колуңуз үчүн дагы ушундай кылыңыз.
5. Манжаларыңыздын алалары муштумдай болуп, массаждуу колдун алаканында "кесүү" принциби боюнча кыймылдарды жасаңыз. Колуңузду алмаштыргыла.
6. Манжаларды өз алдынча укалоо кылуу. Столдун үстүнө сол колдун колу менен билегин коюңуз. Оң колуңузду сөөмөйү менен ортоңку манжаңыз менен сол колуңузду манжаларын кармаңыз ("түз сызык" кыймыл менен). Оң колуңуз үчүн дагы ушундай кылыңыз.
7. Кыймылдап, колуңуз тоңуп калган сыяктуу сүртүңүз.
8. Оң колунун бармагынын кичинекей жаздыгын манжанын сол жагына койгула. Калган төрт манжаны оң колуңузду капкагы менен ылдый жактан караңыз. "Спирал кыймыл менен". Оң колуңуз үчүн дагы ушундай кылыңыз.

37-Көнүгүү. Сол колундагы баланы мектепке ыңгайлаштыруу үчүн кинезиологиялык көнүгүүлөр (Спрингер С, Дейч Г. методикасы).

1. Үстөлдүн үстүнө бош кагазды кой. Эки колуңузга карандаш же кийиз учтуу калем алыңыз. Бир эле учурда эки колуңуз менен күзгү-симметриялуу чиймелерди жана тамгаларды тарта баштаңыз. Бул көнүгүүнү жасоодо көздүн жана колдун кандайча эс алганын сезесиз. Эки жарым шардын активдүүлүгү шайкештештирилгенде, мээнин натыйжалуулугу бир топ жогорулайт.
2. Алаканды үстөлгө коюңуз. Манжаларыңызды бир-бирден көтөрүңүз (кичинекей сөөмөйдөн баштап), алгач бир жагынан, андан кийин экинчи колуңуз менен, андан кийин экөөңүз. Көнүгүүлөрдү тескери ирет менен кайталаңыз.
3. Колуңузду түздөп, манжаларыңызды кысып, кезек менен алгач үчүнчү муундарга, андан кийин алакандын учуна басыңыз. Көнүгүү алгач бир колуңуз менен, андан кийин экинчи колуңуз менен жасалат.
4. Манжаңызды муштумга кысып, билегиңизди ар тарапка буруңуз. Көнүгүү алгач бир колуңуз менен, андан кийин экинчи колуңуз менен жасалат.
5. Карандашты орто жана көрсөткүч манжаларыңыз менен кармаңыз. Бул манжаларды бүгүп, ачыңыз, карандаш бармактын астына түшпөшү керек. Көнүгүү алгач бир колуңуз менен, андан кийин экинчи колуңуз менен жасалат.
6. Үстөлдүн үстүнө 10-15 карандаш койгула. Бардык карандаштарды бир колуңуз менен муштум кылып, бир-бирден чогултушуңуз керек. Андан кийин карандаштарды бир-бирден үстөлгө коюңуз. Көнүгүү алгач бир колуңуз менен, андан кийин экинчи колуңуз менен жасалат.
7. Ар бир алаканга эки жаңгакты тегерек кыймыл менен колдонуңуз.
8. Горизонталдуу сегиз сүрөт. "Үй" менен колуңузду көз деңгээлинде бириктириңиз. Башыңызды оң далыңызга эңкейиңиз. Сегиз горизонталдык фигураны мүмкүн болушунча "канаттарыңыздын" үстүнө колдорунуз менен абага тартыңыз. Башыңызды сол далыңызга коюп, башка жол менен кайталаңыз.
9. Таблицаны карап, 10 жомок каармандын аттарын тап. Кийинки сабакта мугалим таблицаны өзгөртүшү керек. Ушундай таблицаларды интернеттен тапса болот, алар Sopasdeletras ("тамгалар шорпосу") же тамгаларды табуу үчүн табышмак, алар ар кандай деңгээлдеги кыйынчылыкты менен болот. Бул тапшырманы кинезиологиялык көнүгүүлөрдөн кийин аткаруу, көңүлдүн топтолушун, кабылдоону эс тутумун активдештирүүгө байланыштуу баланын вестибулярдык аппаратын чыңдоого жардам берет.

К	О	Л	О	Б	О	К	А	Й	Д
А	Д	И	Л	А	П	О	Т	Ь	Ю
Р	У	С	А	Л	О	Ч	К	А	Й
А	Р	А	Б	Д	А	Д	О	Н	М
Б	Е	Л	К	А	Щ	У	К	А	О
А	М	А	Л	Ь	В	И	Н	А	В
С	А	Л	Е	Н	У	Ш	К	А	О
Д	Р	А	К	О	Н	К	О	Т	Ч
Е	Ь	К	А	Р	Л	С	О	Н	К
Д	Я	Б	А	З	И	Л	И	О	А

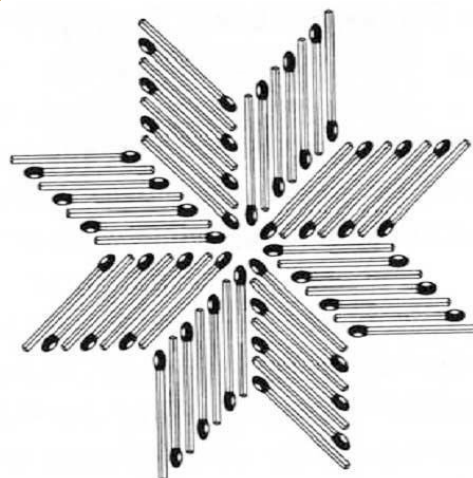
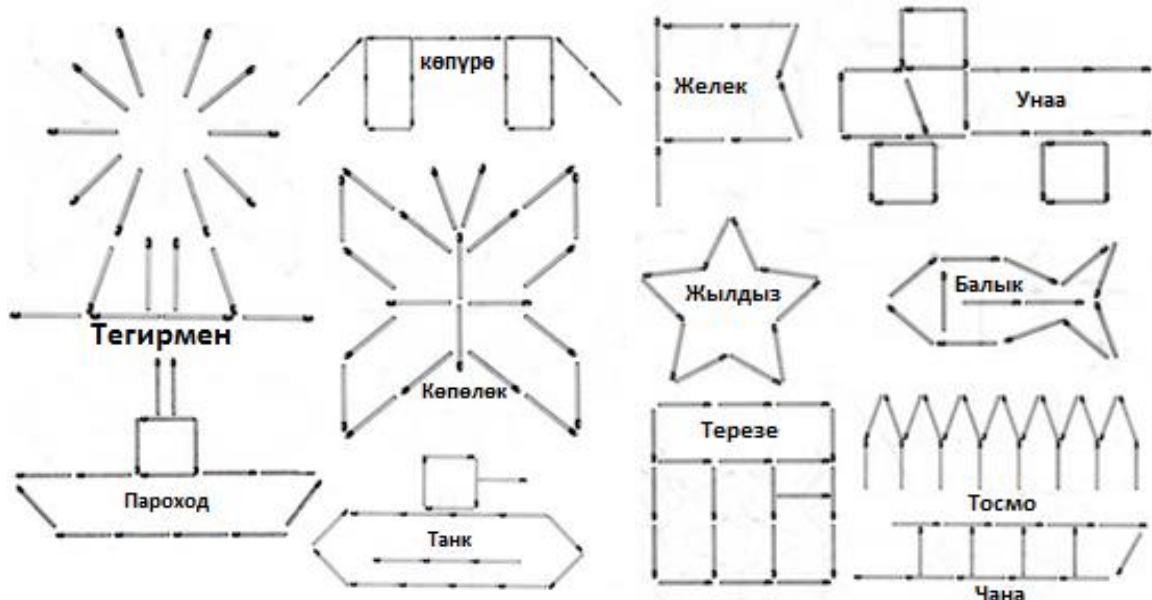
Animals

Match the words and expressions in the box to the pictures below. Then find them in the word search.

ant	leopard
bear	meerkat
beaver	rhino
buffalo	salamander
duck	shark
goat	snake
horse	star
koala	turtle
monkey	whale
mouse	zebra

1 2 3 4 5 6
7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

Алмаштыруу ыкмасы катары, сиз балаңызга ширенке куруу тапшырмасын бере аласыз. Бардык тапшырмалар бир аз убакытка эмес, аягына чейин аткарылат:

Мектептин ийгиликсиздиги- билим берүү тутумундагы эң чоң көйгөйлөрдүн бири болуп саналат, ал инклюзия идеялары боюнча иштейт. Ошондуктан адам баласынын билимин жогорулатуу үчүн билим берүү тармагында адамдын мээси жөнүндө билимди колдонуу, мектептерде нейро-билим берүү куралдарын киргизүү жана колдонуу абдан зарыл.

Баланын шайкеш өнүгүүсү үчүн, өнүгүү процесси системалуу жүргүзүлүп, мектептен тышкары жерде үзгүлтүккө учурабашы үчүн, мугалимдер менен ата-энелердин кызматташуусу зарыл. Ата-энелерге нейропсихологиянын негиздери, мектепке чейинки балдардын физиологиялык жана психологиялык өзгөчөлүктөрү жөнүндө билим берүү, жеке өнүгүү жолун түзүү боюнча иш алып баруу жана ага карата системалуу иш жүргүзүү керек.

Окутууда нейропедагогика принциптерин колдонуунун натыйжасында, колдонулган "интерактивдүүлүк" эмес, биргелешкен өндүрүмдүүлүк. Мектеп системасына нейропедагогиканын негиздерин киргизүү менен чечүүгө боло турган кыйынчылыктарды көрүп жатабыз. Натыйжалуу окутуу мультимедия эмес, мультимодалдык болушу керек, б.а. активдүү пайдалануунун ордуна, ар кандай ыкмаларга таянуу (кабылдоону кыскартуу). Нейропедагогиканы кененирээк колдонуу менен биз окуунун маңыздуу жана жемиштүү болушуна шарт түзөбүз. Мугалимдер окуудагы жетишкендиктердин натыйжалуулугу камтуунун эмес, жүрүм-турумдагы өзгөрүүлөр, мугалимдер жана окуучулар менен болгон мамилелер, турмуштук компетенциялар менен аныкталарын унутпашыбыз керек. Башкача айтканда, балдардын талаптарга карата стандарттары же ийгиликтери эмес, баштапкы деңгээлден өсүү.

Жеке окуу программасы окуучунун таанып-билүү, жүрүм-турум жана эмоционалдык чөйрөлөрүндөгү күчтүү жана алсыз жактарын аныктайт. Алардын ар бирин иштеп чыгуу үчүн так милдеттер коюлган. Бул компетенттүүлүккө көз салуу үчүн зарыл. Балада жогорку психикалык функцияларды өнүктүрүү үчүн, нейропедагогикалык көнүгүүлөр окуучунун таанып-билүүчүлүгүнүн жана эмоционалдык чөйрөсүнүн позитивдүү динамикасына өбөлгө түзөт. Ар бир тапшырма класстагы бардык балдарга пайдалуу, андыктан бул иштин максаты инсандын функционалдык мүмкүнчүлүктөрүн жакшыртуу. Окутуунун белгилүү бир баскычында, ар бир окуучуга дем берүүчү таасир керек, анткени адамда борбордук нерв системасын бузуучу бир катар тышкы терс факторлор бар.

Нейроциклдерди колдонуунун пайдалуулугун мектептин бардык мугалимдери, башталгыч класстардын мугалимдеринен баштап жогорку класстардын мугалимдери баалай алышат. Нейрохирургиянын оң таасири, айрыкча, үйдө узак убакыттан бери жүргөн, кичине кыймылдаган жана курдаштарынын тобуна барбаган балдарда байкалат. Демек, иштин бул түрлөрү үйдө жекече билим берүү формасында жүргөн баланы окутууда, ошондой эле бала узак убакыттан кийин оорудан улам мектепке кайтып барганда, "баланын мээсин ойготуу" үчүн, окуучуну сабакта активдүү иштөөгө үндөө үчүн колдонулушу керек.

Адабий булактар:

- Безруких М.В. **«Мектепте жана үйдө сол колу бар бала»**. Екатеринбург, 1998ж
- Белая А.Е., Мирясова В.И. **«Манжа оюндары»** М., 1999.
- Бетти Лу Ливер. **«Бүт классты окутуу»**. М., 1995.
- Брагина Н.Н., Доброхотова Т.А. **«Адамдын функционалдык асимметриялары»**. М., 1981.
- Галкина В.Б., Хомутова Н.Ю. **«Башталгыч класстардын окуучуларынын сүйлөө, бузулууларын оңдоодо, манжалардын кыймылдуу моторикасын өнүктүрүү үчүн, физикалык көнүгүүлөрдү колдонуу»** Дефектология. 1999. № 3.
- Гилевич И.М., Забара Е.А., Ипполитова М.В. жана башкалар. **«Мүмкүнчүлүктөрү чектелген балдар»**. М., 1997.
- Горбунов Г.Д., Горшкова А.Т. **«Мектеп окуучуларында мотор сапаттарынын жана психикалык процесстердин өнүгүүсүнүн өз ара байланышы»**. СПб. 1996.
- Деннисон П., Деннисон Г. **"Мээнин гимнастикасы"** программасы **"Асман"** психологиялык жардам берүүчү жеке билим берүү мекемеси, 1997. 1, 2-бөлүк.
- "Мүмкүнчүлүгү чектелген балдар"** Түзгөн Н.Д. Шматко. М., 1997.
- Еремеева В.Д. **"Балдардагы капталдуулуктун түрлөрү жана жекече окутуунун нейрофизиологиялык негиздери"** Психология маселелери. 1989. № 6.
- Иванова Н.Н. **"Көрүү бузулуулары бар улуу жаштагы мектепке чейинки курактагы балдардын визуалдык-мотордук жана мотордук координациясын оңдоо"** Дефектология. 1998. № 4
- Коноваленко В.В. **"6 жаштан 9 жашка чейинки балдарда таанып-билүү иш-аракеттеринин өнүгүшү"**. М., 1998.
- Корнев А.Н. **"Балдардагы окуу жана жазуу эрежелерин бузуу"**.
- Лурия А.Р. **"Нейропсихологиянын негиздери"**. М., 1973.
- Маркова А.К., Лидере А.Г., Яковлева Е.Л. **«Мектепте жана мектепке чейинки курактагы балдардын психикалык өнүгүүнү диагностикалоо жана коррекциялоо»**. Петрозаводск, 1992.
- Самукина Н.В. **«Мектептеги жана үйдөгү оюндар: психотехникалык көнүгүүлөр жана коррекциялык программалар»**. - М., 1993.
- Стокс Г., Уайтсайд Д. Д. **«Окуу жөндөмүнүн жана мээ интеграциясынын дислексиялык бузулууларын оңдоо»**. М., 1994.
- Стамбулова Н.Б. **«Башталгыч класстардын окуучуларында айрым психологиялык процесстерди иштеп чыгуу үчүн атайын физикалык көнүгүүлөрдү колдонуу тажрыйбасы»** М., 2007
- Степанов В. **«Нейропедагогика. Балдардын жана чоңдордун мээси жана натыйжалуу өнүгүүсү»**. Жаш курагы, машыгуусу, чыгармачылыгы. Академиялык долбоор; М., 2020
- Субботина Л.Ю. **«Балам менен кантип ойноо керек. 3 жаштан 10 жашка чейинки балдардын моторикасын, сүйлөө, көңүл буруу, эс тутум, ой жүгүртүү, кабылдоо, элестетүү боюнча оюндар "Өнүгүү Академиясы; Ярославль, 2011**
- Цветков А.В. **«Мугалимдер үчүн нейропедагогика: мээ мыйзамдарына ылайык кантип окутуу керек»** - М.: 2019.
- Цветкова Л.С. **«Саноо, жазуу жана окуу нейропсихологиясы: бузулуу жана калыбына келтирүү»**. - М.: "Юрист", 1997
- Шанина Т.Е. **«Балдар менен өспүрүмдөрдүн, орто жарым шарлардын өз ара аракетин калыбына келтирүү үчүн, атайын кинезиологиялык комплекстин машыгуулары»**. Окуу куралы. М., 1999.